

TÜRK FOLKLO ARASTIRMALARI

HAZİRAN 1971

İÇİNDEKİLER :

Millî Folklor Enstitüsü Üzerine	Veysel ARSEVEN
Elâzığ'da Bir Bayram Günü	Feyzi PALUT
Münih Uluslararası Gençlik Kütüphanesi	Dr. İnci AKİDİL
Üç Aşiret Şairinden Üç Şiir	Haşım Nezihli OKAY
Halk Musikisi, Aranjanmanlar ve Moğollar	İhsan HİNÇER
Ressam - Şair Levni	Cahit ÖZTELLİ
Bayburtlu Celâli Kars'ta (2)	Hikmet DİZDAROĞLU
Aydın Olayları: Yörük Sanatı Sergisi	T.F.A.
Er Meydanı Kırkpınar (I)	Yahya BENEKAY - Şerif EBCAN
Naldöken Tahtacıları'nda Sağlık İşleri	Bıza YETİŞEN
XVII. Yüzyılda Osmanlı Ülkesinde Çalgılar (2) Doç. Dr. M. Kemal ÖZERGİN	
Bayburt Mânileri	Dr. Saim SAKAOĞLU
Hatay'da Hıdır-İlyas Efsaneleri	Dr. Edip KIZILDAĞLI

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 263

KURUŞ: 125

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

161

1868 - 1971

ASIRLIK TECRUBE
ARADIGINIZ EMNİYET
ZENGIN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın : 60010 - 62)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 63)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİŞİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

No. 263

HAZİRAN 1971

YIL : 22 — CİLT : 13

Millî Folklor Enstitüsü Üzerine

Yazan : Veysel ARSEVEN

Folklor, bir ulusun ortak sanat ürünlerinin, manevî değerlerinin tümünü kapsayan bir bilim dalıdır. Halk müziği, halk oyunları, masallar, bilmeceler, mâniler, atasözleri, destanlar, halk edebiyatı, çeşitli inanç ve inanışlar hep folklor biliminin derleme, araştırma, inceleme ve değerlendirme alanı içine girer.

Batı ülkeleri ulusları, her türlü folklor ürünlerini daha ondokuzuncu yüzyılda toplamaya başlamışlar, değerlendirmelerini bilim kurallarına göre yapmışlar, gerekli sonuçlara ulaşmışlardır. Türkiye, bu konuyu Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ele almış, 1932 yılında Halkevlerinin ortaya çıkışı ile de folklor derlemelerine daha da hız verilmiştir. Ne var ki, Türkiye'deki bütün folklor derlemeleri, Ankara Devlet Konservatuarı Folklor Arşivi için yapılan ve 1937 den 1952 yılına kadar sürdürülen Muzaffer Sarısözen başkanlığındaki derleme gezilerinin dışında, Türk folkloru üzerindeki çalışmalar, uzun yıllar genellikle bu konuya ilgi duyan hevesli ve amatör kişilerce yapılmış, bu yüzden de bilime dayalı metodlu çalışmalara girilememiş, bilimsel yayınlar yapılamamıştır. Derlenip toplanmış malzemenin çoğu bugün halâ dergilerin sayfaları içinde ya da tükenmiş kitaplarda bulunmaktadır. Bazı halkvele-ri ve özel kişilerce yayınlanmış olan nota-lı halk türküleri ve halk oyunları kitap-

ları ise çoktandır tükendiğinden, bulup yararlanma olanakları hemen hemen kalmamıştır.

Türk folkloru üzerinde bilimsel çalışmalar yapacak bir Enstitünün kurulması dileği birçok kimse tarafından zaman zaman dile getirildi. Neden sonra, sayın Adnan Ötügen'in Kültür Müsteşarlığı zamanında, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı, fakat ayrı bir müdürlük halinde, Haziran 1966 yılında Millî Folklor Enstitüsü kuruldu, başına da sayın Cahit Öztelli getirildi. Cahit Öztelli, bir yazar ve folklorcu olarak tanınan bir kişi idi. Folklor biliminin ne olduğunu biliyordu, bu konuda yayınlanmış makaleleri, kitapları vardı. Ve en önemlisi okuyan bir kimse idi. Ancak daha önce hiç bir idarî görevde bulunmamıştı. Bürokrasinin dolambaçlı yollarını bilmiyordu ve dobra dobra konuşan bir insandı ki, kanaatimce en değerli yanı da bu idi. Enstitü için faydalı gördüğü bir işi fazla yazışmaya lüzum görmeden gerçekleştirdi. Millî Folklor Enstitüsü'nün kanunu henüz çıkmamıştı, ödeneği yoktu. Gerekli eleman ve uzmanlardan yoksundu. Bu koşul ve olanaklar içinde bile sayın Cahit Öztelli Enstitü Müdürlüğünde kaldığı dört yıllık süre içinde Enstitüye zengin bir kitaplık kazandırdı. yayımladığı tamimlerle binlerce gönüllü derleyicileri harekete geçirdi, gönderilen derleme malzeme-

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

**TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR**

TÜRK TİCARET BANKASI

lerini arşivledi, folklorla ilgili kitap yayınlarına girişti. Biri Ankara'da, ikincisi İstanbul'da olmak üzere iki folklor kursu düzenledi. Amaç, folklor derlemeleri ya da öğretilerine daha bilimsel yollar göstermekti. Türkiye'nin temelini meydana getiren genel bilgiler ve derleme konuları üzerinde, Türkiye'de isim yapmış folklorculara dersler ve konferanslar verilmiştir. Bu kurslara katılanlardan bir çoğunun yazılarına artık çeşitli dergilerde rastlıyoruz. Ancak sayın Öztelli, bütün didinmelerine rağmen Enstitünün ne eleman ne de uzmanlar kadrosunu gerçekleştirmedi. Sadece halk oyunları uzmanı sayın Şerif Baykurt ile folklor bibliyografalarının hazırlanmasında kendisine yardımcı olmuş olan sayın Adil Özder'i Enstitü çatısı altına alabildi. Bu kadro ile bile olumlu çalışmalar yapmış olan Cahit Öztelli, Mayıs 1970 yılında görevinden ayrıldı. Yerine atanayan sayın Avni Özbenli, eski bir arşiv memuru ve öğretmendir. Ayrıca bağlama çalıyor ve halk türkülleri söylüyor, Azize Tözem'le birlikte Anadolu'yu dolaşarak konserler veriyordu. Oysa bağlama çalıp türkü söylemek başka, folklor biliminin kurallarını bilmek başka, folklorcu olmak ise bambaşka bir şeydir. Aslında Millî Folklor Enstitüsü'nün başına getirilmesindeki kusur sayın Avni Özbenli'de değildir. Kusur, bağlama çalan bir kimsenin, arşiv memuru da, öğretmen de, müfettiş te olsa bir Folklor Enstitüsü'nün yükünü taşıyabilecek niteliklere de sahip olabileceği kanısında olup da kendisini bu kurumun başına getiren zihniyettir. Belki de iyi niyetli bir insandır ama, bilimsel çalışmalar yapmakla görevli bir Enstitünün yükünü ve sorumluluğunu yürütecek formasyona sahip değildir. Hele folklor biliminin gerektirdiği bilgi, olgunluk ve cesarete hiç sahip değildir. Böyle olmakla beraber, etrafına kuvvetli elemanlar, yetenekli uzmanlar toplamakla pek alâ olumlu ve güzel işler yapabiliirdi. Oysa sayın Avni Özbenli'nin ilk işi Enstitünün uzmanlarını görevlerinden uzaklaştırmak oldu. Bu durum üzerine Enstitüyü tamamen işlemez hale getirdi. Bu arada yazı işlerini yürüten iki bayan memur da başka görevlere atandı. Böylece Cahit Öztelli zamanındaki bütün kadro Enstitüden uzaklaştırılmış oldu. Ve sonra da folklorla yakından uzaktan hiç bir il-

gisi olmayan üniversiteli birkaç genç elemanla, eş dostunu Enstitüde görevlendirdi. Böylece Enstitü eski dinamik atılımını yitirdi, statik bir ortama girdi.

Hele, ayrı bir müdürlük halinde çalışan ve öyle de olması gereken Enstitünün, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün bir şubesi haline getirilmiş olması, Enstitüye indirilmiş büyük bir darbe olmuştur. Millî Folklor Enstitüsü'nün halkın eğitimine dönük yönü de olabilir. Halk Oyunları, Halk Türküleri, Aşık Bayramları, Masal Geceleleri düzenleyebilir, Enstitüyü tanıtma bakımından, Ama Enstitünün asıl görevi derlemeler yapmak, bunları bir incelemeye geçirmek, değerlendirmek ve bol bol bilimsel yayın işine girişmektir. Bugün için, yalnız dergilerde yayınlanmış folklorla ilgili değerli yazıları tarayıp, notalı notası türkülleri kitap halinde yayınlamak bile Enstitüyü yıllarca uğraştıracak çetin bir iştir. Bu konularda yararlanacağı bibliyografyalardan bir Enstitüde bastırılmış, diğerleri de basılacak hale getirilmiştir. Bütün bunların yapılabilmesi ise her şeyden önce geniş bir kadroyu ve işten anlayan uzmanları, hiç bir ard niyet düşünülmeden Enstitüde görevlendirmeğe bağlıdır. Ayrıca Enstitünün mekanik bazı araç ve gereçleri kullanacak (teyp, fotokopi, fotoğraf ve çoğaltma makineleri, band ve film şeritleri, film makineleri gibi) ve bunları işletecek teknik elemanlarla da donatılması ve Enstitünün hiç olmazsa şimdilik, Halk Eğitimi Müdürlüğü'nden alınarak Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne, daha sonra da, kurulacağı zaman zaman söz konusu olan Kültür Bakanlığı'na bağlanması ve oldukça bağımsız, hattâ özerk bir kuruluş haline getirilmesi gerekir. Yoksa Enstitü kişisel kaptır ve tutumlardan kurtulup kolay kolay iş yapar hale gelemmez. Enstitünün kitaplığı depo durumundan çıkarılıp, Cahit Öztelli'nin zamanında olduğu gibi, başvuran araştırmacı ve meraklıların yararlanabileceği hale getirilmelidir. Bu durumda Enstitü, adı var kendisi yok göstermelik bir durumdan öteye gidemez ve kısa süre sonra faydasızlığına kanaat getirilerek tamamen kapatılma yoluna da gidilebilir. Bu uyarılar, folklorla gönül bağlanmış bir kimsenin iyi niyetlerinden öte bir anlam taşımaz.

Elâzığ'da Bir Bayram Günü

Yazan : Feyzi PALUT

Bir şehir var, her tarafı buram buram halk kültürümüzle taşıyor. Modern binaları, geniş ve plânlı caddeleri, akademisi, fakültesi, yeni kurulmuş fabrikaları ile folklorundan hiç bir şey kaybetmemiş. Elâzığ iyice halk kültürüne bağlanmış, onunla kucaklaşmış.

Bunu anlamak için, şehirde biraz gezmek, "Çaydaçıra" lı tabelaları seyretmek, lokantalarında "Divân", "Tecnis", "Nevruz" a kulak vermek, kahvehanelerinde demli çay içip, "Çepik", "Uçayak" ve "Çaydaçıra" ya ait anılar dinlemek sizi doyurmazsa ve birazcık da şanssız varsa; inşallah, ya bir düğüne veya bir bayram gününe rastlarsınız...

Bir millî bayram günüydü, Elâzığ'da bulunduğum gün. Kahvehanelerinde Elâzığ'ın mayalarını, oyun havalalarını dinledikten sonra, caddede dolaşılıyor, dükkânlara, evlere asılı bayraklarıyla, tam bir bayram havası yaşayan şehiri seyrediyordum.

Aniden bir davul sesi duydum. Bu ses'e doğru ilerledim. Ses, hükümet binasının bahçesinden geliyordu. Halk "O ses" in etrafına toplanmıştı. Oldukça kalabalıktı. Yaklaştım.

"Şalvarlılar", "Sekiz Köşeli Şapkalılar" büyükçe bir daire şeklinde toplanmış. Hepsinin yüzünde bir hoşnutluk var. Hepsinin bıyıkları altından dişleri parlıyor.

Davulun sesi, "yedi köyden duyulacak" misali. Halkayı yara yara ortaya doğru girmeme kimsede aldırmadı bile.

Ortada dört kişi vardı. Halay oynuyorlardı. Kahverengi şalvarlılar, beyaz yumurta ökçeli ayakkabılılar, acem kuşaklılar.

Gırnatacı oynayanların önünde çalıyor, kâh ayaklarına doğru indirip, kâh kullaklarına yaklaşıyordu gırnatasını.

Davulcu, Elâzığ'a has bir şekilde davulunu çalıyor, diğer taraftan davulunun heybetiyle, oyunculara doğru daralan daireyi genişletmeye çalışıyordu.

Halayın çekenler, Delilo ve Horum'u (Güvercin) oynadıktan sonra, kenara çekildiler.

Seyredenlerden bir kişi, oyun oynanan alana doğru ilerledi. Onu, ikincisi, üçün-

cüsü, derken beş kişi takip etti. Yine Halay'la (Harput Halayı) - Elâzığ'da, oyuna kalkışın hemen hemen, bütün oyuncular, oyuna Halay'la başladılar - oyuna girdiler. Gayet ağırdan başladılar Halay'a. Mendil, titreyerek omuz hizasına kalktıktan sonra, yavaş yavaş, sol omuza doğru kaydı. Dimdik başlar, sert fakat tatlı yüzler...

Karşımdakileri hayranlıkla seyrediyordum. Kalabalıkta hafif bir dalgalanma oldu. En ön sırada şalvarlı, tülbentli, kara örtüsü başından omuzlarına doğru dökülmüş ihtiyaç bir kadın görünce biraz şaşır-dım. Ama, oyuncuların sert ve uygun hareketleri, bu kadının, bu mutaassıp çevrede, ön sırada neden yer aldığı düşünme fırsat vermedi. İçime sindire sindire, otantik figürlerin en ufak noktasını bile kaçırmamaya gayret ederek izliyordum.

Bir baktım, kadın durduğu yerden ayrılmış, halay başının yanına gelmiş. Mendili adamın elinden aldı ve sanki :

— "Bu oyunu bilmiyorsanız öğrenin. Bu oyun, işte böyle oynanır!.." der gibi, başladı oynamaya...

İhtiyar kadının ustaca bir-iki figüründen sonra, gençler oyunu bıraktı. Yerini, palabıyıklı, şalvarlı, boyalı ve sivri burun püpeçlü, yüzünden tebessüm eksilmeyen ihtiyarlar aldı. Davulcu Şavku (Şevki), davulunu başka birine verip, o da girdi oyuna. Yine Halay'la başladılar. Eskiler... eski kurtlar oynuyordu şimdi. Hepsinde aynı çeşitlemeler, hepsinde aynı titreyişler, hepsinde neşe... Şaşırılmıştım.

Halay, Dık Halay derken, Ağır Halay çalmasını söyledi gırnatacı'ya, ihtiyar nine. İşte bu olmazdı. Olamazdı!

Ben, şimdiye kadar hep yaşlı erkeklerden, Hoş'lu Ramazan'dan, Hoğu'lu Saleh (Salih)'ten seyretmiştim bu oyunu. Gençler bile, çok nâdir oynarlardı. Görünüşte çok basit çeşitlemeleri olan bu oyunun; havasına girebilmek, kendini verebilmek ki, o zaman güzeldir, o zaman sey-rine doyum olmaz. çok zordur.

Bütün bunları düşünmeme fırsat kalmadan. Ağır Halay'a başladılar "eskiler"...

Ağır Halay, meğer, bilmeyenler, oynamayanlar için "ağır" mış.

İlk bakışta: eller, ayaklar, başlar ve

Münih Uluslararası Gençlik Kütüphanesi (I)

Yazan : Dr. İnci AKIDİL

1949 yılında Jella Lepman tarafından kurulmuş olan bu kütüphane Unesco'ya bağlı bir kuruluşur. Mali yardımlarını başlıca Federal Almanya Hükümeti, Bav- yera Eyaleti ve Münih şehrinden sağlar. Dünyanın bir çok yerlerinden yayınevi sa- hipleri yapmış oldukları çocuk ve gençlik yayınları başlıca kütüphanenin kuru- luşu ve gelişmesinde geniş ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Kütüphanedeki 50 dilde yayınlanmış çeşitli kitapların sayısı 1966 da 100000 iken 1970 de 140000 e yüksel- miştir. Milletlerarası Gençlik Kütüphanesi- nin çalışmalarına karşı dünyanın bir çok yerlerinden yayınevi sahipleri, çocuk ve gençlik kitaplarını özel konu olarak alıp ilgili edebiyatı araştıran kütüphaneciler büyük bir ilgi göstermektedirler.

Diğer dillerdeki (İngilizce, Fransızca, İskandinavca, İtalyanca, İspanyolca, Hol- landaca, Doğu Avrupa dilleri, Afrika dille- ri) çocuk ve gençlik kitaplarının toplanıp işlenmesi çekitli ülkelerin kütüphane ve yayınevleriyle sıkı bir iş birliği ve ayrıca burs alanların yardımıyla sağlanmaktadır.

Kütüphanede çeşitli çocuk ve gençlik kitapları hakkında sözlü ve yazılı olarak bilgi verilmekte, ayrıca her sene 10 sergi açılmaktadır. Bu sergilerde ya bir memle- ketin çocuk ve gençlik edebiyatının çeşitli örneklerini, ya da bir yazarın bütün eserle- rini görmek mümkündür.

Gezici sergilere Milletlerarası Gençlik Kütüphanesinin kitaplarından (küçükler i-

gövdeler, "sihirli tokmak ve çubuk" a ip- lerle bağlı, kukla hissini veriyor. Tokma- ğın sesi; yere basılan her topuktan, çubu- ğunki, yaylanan her dizden çıkıyormuş gi- bi geliyor insana...

Ne mestim, ne mestim,
Ne serhoşum, ne mestim.
Her gören bir hoş olur,
Seni görende mestim.

Diyenlere yerden göğe hak veriyorum.
Ve bu şehirden ayrılırken diyorum ki:

Zerdesi, pilâvı hoş,
Avreşi, Halay'ı hoş,
Eser Harput havası
Bu diyarda ey gâggoş!.

çin resimli kitaplar, modern çocuk dergile- ri, ödül kazanmış kitaplar, en güzel çocuk masal kitapları,) verilmektedir.

Bunun dışında kütüphanede yüksek o- kullar için çocuk ve gençlik edebiyatına giriş seminerleri yapılmaktadır. Milletler- arası Gençlik Kütüphanesi her sene 6 - 8 yabancı elemana burs verir. Burslular ya özel araştırma programlarını uygulurlar, ya da diğer ülkelerin çocuk ve gençlik e- debiyatı hakkında yetiştirilirler.

Kütüphanede tarihi değeri olan çocuk ve gençlik yayınları toplanmakta, klâsik e- serlerin ilk baskılarının, komşu sahalarla ilgili el kitaplarının, doktora çalışmalarının temini fotokopilerle sağlanmaktadır.

Mevcut kitapların katalogu yapılmış- tır. Ayrıca 40 dilde en iyi çocuk kitaplari- nin katalogu hazırlanıp yayınlanmak istenmektedir. Bu katalog çeşitli yabancı dillerdeki çocuk ve gençlik kitaplarının kütüphanelere satın alınmasında yardımcı olacak, Almanya'da ve diğer Avrupa ülke- lerinde (İngiltere, İsveç, Danimarka) ça- lışan işçi çocuklarına kendi dillerindeki yayınlardan yararlanma imkânını sağliya- caktır.

Katalogda yayınlanacak kitaplar ayrı- ca Münih Milletlerarası Gençlik Kütüpha- nesinin kitap sergisinde de yer alacaktır. 1970 yılının yeni yayınları da 21. Millet- lerarası Çocuk ve Gençlik Kitap Sergisi'n- de sergileneceklerdir.

* * *

Memleketimiz çocuk kitapları, öncelik- le masal yazarlarının, Milletlerarası Genç- lik Kütüphanesi ile ilgilenmesi, Millî Eği- tim Bakanlığı Millî Folklor Enstitüsü'nün uyanarak ilk kuruluş yıllarındaki gibi müs- pet çalışmalara girmek suretiyle her yıl 6-8 yabancı elemana verilen burstan istifa- de etmesi ve Türk masallarını bunlar vası- tası ile dünyaya tanıtmaları çok yerinde ola- caktır.

1. München 22. Kaulbachstrasse 11a (IJB)
Çocuk ve gençlik edebiyatına verilen değe- ri belirtmek için, burslu olarak bulunduğum bu kütüphanenin kuruluşu ve çalışmaları hak- kında kısaca bilgi vermeyi yararlı buluyorum.

Halk Şiiri :

Üç Aşiret Şairinden Üç Şiir

Yazan : Haşim Nezihî OKAY

Bu yazımızda üç ünlü başı dik, alını açık aşığın yayınlanmamış birer şiirini ve- riyoruz. Birincisi Dadaloğlu'nun çömezi A- şık Ömer tarafından Kozan Aşireti'nin Sa- ray tarafından dağıtılması üzerine söylen- miştir.

Görünüyor Hemitli'nin kalesi
Aldı beni aşiret'in belası
Yanıp Çukurova viran kalası
Çevrildi de orda kaldı İ'imiz.

Eser garbi yeli mucuğu çöker
Zor olur gecesi sineği yakar
İçilmez suları puhulu kokar
Şehiller'de kalır bizim ölümüz.

Gedik'ten aşınca Harı'nın düzü
Oturur boy beyler ederler sözü
Fettah'lı zebundur kimedek nazı
Yedi yerden kırık bizim kolumuz.

Katar çekilirdi tülülü, bazı
Çanları öterdi bülbül avazlı
Aşıklar gelirdi kucağı sazlı
Bahşişine cömert idi elimiz.

Sabahleyin İmal'ya konardık
Oymak oymak yaylalara inerdik
Şöhret için yavuz ata binerdik
Tek tüfekdi en sevgili malımız.

Boy beğimiz topak taşta konardı
Kimi biner, kimi attan inerdi,
Düşmanlar hep korkumuzdan sinerdi
Dövüşüp de ölemedi delimiz.

"Malikaz" dır evliyalar yatağı
Ahırdağı yaylamızın eteği
Kozan, Payas elimizin tutağı
Ceyhan köprüsünden bağlı yolumuz.

Yeter hey ağalar bu sitem yeter
Kurucanın orda koskuğuk öter
Kız gelin kalmamış tüm hasta yatar
Temuzlanış açılmıyor güllümüz.

Aşık Ömer der ki nolup nolunca
Çatlıyorum şu dağları görünce
Çevrilip de bir parıya konunca
Bülbül olup ötüşürdü dilimiz.

*

Bu ikinci şiir ise Ulaşoğlu tarafından söylenmiştir :

Yaz gelip de beş ayları doğunca
Ummana karşır seli dağların
Kara giyip yas çekinmez güzeli
Hiç solmaz yeşili, alı dağların.

Bir yanında düğün olur, henk olur
Bir yanında dövüş olur, cenk olur
İki yigit bir orduya denk olur
Görmeğe münasip yolu dağların.

Arap ata çül kesdirir halıya
Kervan gelip geçmez oldu yalıya
Çekip gider kutnu yüklü tülüyü
Ondan ucuz olur malı dağların.

Ulaşoğlu derdim bana yük olur
Kalbim sadık, lisanlarım pak olur
Yonulmadan meşeleri ok olur
Her yanı pınarlı, sulu dağların.

*

Dadaloğlu'nun aldığımız aşağıdaki şi- iri ise "Sultan hakkımızda etmiş fermamı - Ferman padişahın dağlar bizimdir" koşma- sının bir ikincisi olduğu kanısındayız. Da- ha sonra elime geçtiği için "Koroğlu ve Dadaloğlu" adlı May Yayınevi tarafından bastırılan kitabıma alamadığımı üzümlere belirtmek isterim.

Sana derim sana Hasan kalesi
Alt yanında dövüş oldu kin oldu
Yüreği köpüren çıktı meydana
Koç yığıtler arap ata bin oldu

Geceki gördüğüm kapkara düşler
Hesaba gelmez hiç kesilen başlar
Eğerleyin kır atımı kardaşlar
Sultan hasmı düştü, bize ün oldu

Akşam ile ikindinin arası
Sardı beni aşiretin yarası
Kamalağın, top ardıcın yoresi
Göl göl ısladı kızıl kan oldu.

Dadaloğlu der ki belim bükküldü
Gözümün gevheri yere döküldü
Beşyüz atlı ile cenge çıkıldı
Üçyüz gitti, ikiyüzü fen(a)oldü

Son Müzik Akımları Üzerine :

Halk Musikisi, Aranjanlar ve Moğollar

Yazan : İhsan HİNÇER

Cumhuriyet'ten sonra Türk Halk Türkülerini batı tekniği ile işleyerek armonize etmek genç kompozitörlerimize verilen bir görev mahiyetini almıştı. Adnan Saygunlar, Necil Kâzım Aksesler, Mithat Fennekler, Bülent Tarcanlar, bu alanda öncülük yaptılar. Bunları Muammer Sun'lar ve diğerleri izledi. Fakat bu sembolik ve akademik çalışmalarına halka ve gençliğe kadar ulaştırmak imkânı bulunamadı.

Folk Musikisi Hazinemizi teşkil eden Halk Türkülerimiz, bölgelerinden toplandıkları otantik şekilleriyle dünyanın en zengin mahsullerini teşkil etmektedirler. Onları, bozmadan halktan derlendikleri gibi saklamak, arşivlerde, kataloglarda muhafaza etmek, bozulmadan yarına devretmek, her folklorunun birinci görevidir. Halkımız, besikten mezara kadar ninnisi ve ağıtlarıyla birlikte ulusal kültürümüzün bu bölgesel ortak mahsullerini nesillerden nesillere devrederek bugüne kadar getirmiştir. Bir folklorcu değil kendisinin, her hangi bir kımsenin bunları istismar etmesine, değiştirmesine tahammül gösteremez. Aksine onları yine en geniş imkânlarla, radyo, plâk ve televizyonla halka geriye vermek gereğini duyar.

Nitekim radyolarımız da (1) yıllardan beri bunu yapmaktadır. Armonize çabaları müsbet bir sonuca ulaşamamıştır. Ancak kompozitörlerimiz batı tekniği ile bu işi yaparken, oratoryaları, potborileri ve armonizasyonları ile bir katkıda bulunmaya uğraşmışlardır. Bunu yapan otoriteler, Halk Türkülerimizin otantikliğine koruma işini bizlerden daha iyi biliyorlardı. Onun için önce derleme işine ehemmiyet vermişler, bütün Halk Türkülerimizi gerek İstanbul Belediyesi ve gerekse Ankara Devlet Konservatuarı ilgilileri, yurdumuzu karış karış ve yıllarca doluşarak, iptidai mekanik araçlarla da olsa, plâklara almak suretiyle arşivlerimizi doldürmüşlerdir. Bu sebeple orijinal Halk Türkü ve Melodilerimizin kaybolacağından endişe etmeye mahâl yoktur.

Aradan yıllar geçmiş, dünya müzik akımları devamlı bir değişiklik fırtınasına tutulmuştur. Gerek halk, gerek sanat, gerek klasik ulusal ve uluslararası müzik akımları yerlerini kendi çerçeveleri içinde

muhafaza ederken, çeşitli elektronik âletli yeni müzik cereyanları da memleketlerin sınırlarını yıkarak ortak bir biçimde bütün dünyayı avuçları içine almıştır. Bu, inkâr olunamaz bir gerçektir. Bu akımdan, gençliğimizin uzak kalmasına imkân yoktu. Nitekim bir yanda Halk Türkülerimiz yurdumuzun ayrı ayrı bölgelerinden derlenip bozulmamış haliyle radyolarımıza, plâklarımıza profesyonel ve amatör korolarımıza, okuyucu ve sahnelerimize intikal ederken, pop ve folk musikisi akımları da bütün memleket sahını, gençlik ve radyolarımıza kendine çekmeye başlamıştır. İşte, bu ortamda üzülmemiz değil, sevinmemiz gereken bir durum ortaya çıktı. Gençlerimiz, yabancı etki ve müzik akımları üzerine yabancı düde, elektronik müzik âletleriyle batı musikisi ve pop musikisi denilen akımı birden bire bir tarafa iterek, halk şürimizden faydalanmağa, halk türkülerimizi aranje etmeğe koyuldular.

Bu bir tahriş mi idi, yoksa sevinilecek bir olay mı?

Dünya müzik akımlarını bilmeyen, ulusal olanı ve ulusallık dışı mahsulleri ayıramayanlar dahi, eğer bir türkü söylemesini biliyor, bir saz çalabiliyor ise, radyolarımızda Halk Türküleri Korolarında yer alabilmişse, hemen fikir beyanına, bu akımları kötülemeye başladı. Bunlara gülmekten veya aflaglayabilmekten başka bir şey yapılamazdı.

Neden mi? Şunun için: Ne mutlu bize ve bizim yeni müzik akımı sanatçılarımıza ki, pop musikisi yanında folk musikisine dört elle sarıldılar. Genç müzikçilerimiz bunu yaparken de Ulusal Halk Şürimizi ve Halk Türkülerimizi ele aldılar. Folk Musikisi derken, bir İngiliz, bir Amerikan, bir İtalyan, bir Japon halk musikisinin sözlerini Türkçeye tercüme ederek, onların müziklerini vermediler. Bunu mu yaptılar. Karaca-Oğlan'ın, Emrah'ın, Dadaloğlu'nun, Veysel'in, Kul Ahmet'in şüirini ele aldılar. Bizim Halk Türkülerimizi, ağıtlarımız, babalarımızın, annelerimizin ezgilerini aranje ettiler. Türküler yaktılar. Yani, yeni müzik akımına hem halk (folk), hem de ulusal damgamızı vurmasını bildiler. Bize ait

Moğollar. Soldan sıra ile : Engin Yürükoğlu, Murat Ses, Cahit Berkay ve Taner Özgür'ün Paris'te doldurdıkları "Dünkü - Bugünkü Türkiye'den - Dans ve Ritimler" adlı ve Charles Croc Akademisi Folklorik müzik ödülünü kazandıkları plâk kapağındaki resimleri.

olandan esinlendiler. Millî olmayı başardılar.

Şüphesiz başarılı olanların yanında, kabiliyetsiz ve ulusal ruhu duyamayanların

yaptıkları başarısız örnekler de olacaktır. Lâkin onlar daha doğdukları zaman ölecektir.

Esasen aranjanlar eğer bir moda ise,

bu modanın geçici de olsa, millî şiir ve tür-köülerimizden esinlenilerek işlenmesine ne-den mâni olalım. Gençlerimize, yeni müzik akımcılarımıza bu yönü neden kapatalım. Mutlaka yabancılaşmaları mı lâzım. Olmaz böyle şey. Dünya dönüyor ve yeni akımlar getiriyor. Lütfen bırakalım da gençlerimiz bizim kültürümüzle yeni musikilerini ya-ratsınlar. Hepimiz birer jandarma, birer polis rolüne girmeyelim. Onları bütün dün-yada olduğu gibi bizim de durdurmaya gücümüz yetmez. Bilâkis onları, hazla ta-kip edelim. Bizi yeni müzik görüşleri ile ve müzik âletleri ile bize taşısınlar. Bizi dünya müzik akımları içinde ulusal var-lıklarımızla tanıtsınlar.

★

İşte Fikret Kızılok, işte Esin Afşar, işte Za-liha, işte Modern Folk Üçlüsü, işte Barış Manço! Türkiye sınırlarını bile aşılıyorlar. Mogollar ise daha ilerisini getiriyor. Ulusal giyim kuşamlarıyla, bağlamaları, davul-zurnaları, ıklığ (klâ-sikleşmiş adıyla rebap) lariyle ülkeler aşarak, "Dünkü, Bugünkü Türkiye'den Dans ve Ritim-ler" adlı ve Paris'te doldurulan plâkalarıyla müzik dünyasının Oscar'ı sayılan "Charles Cros Akademisi" nin 1970 yılı "Folklorik Müzik Dalı Birincilik Armağanı" nı kazandılar. Bizim için, kendileri için, Halk Türkülerimiz ve Folk Mu-sikimiz için, bu başarı büyük bir olaydır.

Genç kuşak müzikçilerimizi, Halk Şiirimizi, Halk Türkülerimizi Folk Musikî çalışmalarında İleri bir çaba olarak kabul ediyorlar, diye, ayıp-lamak değil, alımlarından öpmek lâzım. Türkün ulusal ses ve ritmini dünyaya duyuruyorlar!

★

Halk Musikisi otoritesi geçinen, dünya müzik akımlarından haberi olmayan, bir satır müzik tarihî okumamış bulunanlara gülüp geçelim (2). Onlar, mercimek kadar kafalarıyla aranje folk musikimize düşman görünsünler. Bu onların çerçevesini çizer.

Armonize akımı sadece resmî konser-lerde ve korolarda kalmıştı. Bu akım, yani aranjeler ise, resmî devlet radyolarını bile etkisi altına almış, genç ve yaşlı hepimizi, seveni sevmeyeni kendisine çekmiş, Türki-yemizin sınırlarını aşmıştır. Böyle olduğu halde bu cereyan da yarın kifayetsiz kalır, gelip geçebilir. Ama bugün bizden esinlen-diği içindir ki, varlığını duyuyoruz.

★

Bütün bu görüş ve sevgimiz Halk Türküle-rimizin orijinal ve otantik olarak radyolarımız-

dan verilmesini, onların derlenmesini, saklan-masını, daha fazla ön plâna alınmasını gerekti-rir. Çünkü Halk Türkülerimiz olmasaydı, bu ba-sarı aranjmanlar olamaz, genç müzikçi kuşak-ları onları böylesine sevmeye, sevdiremezdi.

Halk Musikimiz ve Türkülerimiz bizim en büyük hazinemiz ve kaynağımızdır. O, bu gün ve yarın da bir ana olarak kalacak, doğurgan zenginliğiyle bundan sonraki nesillere de ilham vermeye devam edecektir.

(1) Sayın Gültekin Oransay, (geçen yıl An-kara "Folklor, Etnografya ve Turizm Derneği" nin düzenlediği ve Millî Kütüphane konferans salonunda verdiği) "Halk Musikimiz ve -Bugün-kü Durumu" adlı konferansında radyolarımızdan verilen türkülerimizin Batı musikî bilgîn, lerinin deyimile "asfaltlanarak", yani nüans-larının ve bölgesel ağızlarının bir kısım özel-liklerinin silinerek verildiğini açıklamıştır. De-mek oluyor ki, radyolarımızdaki ve diğer kuru-luşlardaki topluluklar ve okuyucular türkülerimi-zî tamamen orijinal ve otantik olarak vere-memektedir.

(2) 1881 de Macaristan'da doğup 1945 de Amerika'da ölen ünlü Macar kompozitörü ve müzikoloğu Bela Bartok, 1936 da yurdumuza gelmiş, halk musikimiz hakkında konferanslar vermiş ve derlemeler yapmıştı. Bartok, 1926 yılında bir Türk aydını ile yaptığı konuşmada da Türk Halk Musikisi hakkında aynen şöyle demişti :

"Sizin için asıl mühim olan şey, garp mu-sikisinin bütün inceliklerine vakıf birkaç zat bulup Türkiye'de ve Türkiye için sanatkarlar yetiştirmelerini temin etmektir. Gençlerin Av-rupa'ya gönderilmesinden ziyade kendi vatanınızda Avrupa terbiyesi vermenin çarelerini arayınız. Mektle birlikte vatanınızda bir de müzik için muhitin doğması çok mühim bir keyfiyettir. Bidayette Türklere den کافی miktarda üstad yoksa ecnebilere celb olunmalıdır. Vaktiyle biz de böyle yaptık. Bir nesil sonra ecnebilere de ihtiyaç kalmıyacaktır. Garp mu-sikisi fennini ve Türk musikisi tarihini iyi bil-en birkaç sanatkarın halk musikisine istinat-la yeni bir musikî "istili" yaratmaları müm-kündür. Her halde Türk musikistî ananelerinin ve hele halk havalarının tetkiki ve tesbiti ih-mal edilmez bir vazifedir. Bunun millî olduk-tan başka beynelmilel ehemmiyeti de vardır. (S. Asaf, Yurdumuzun Nağmeleri, İstanbul, 1926. Maarif Vekâleti Hars Dairesi Müdürü'nün önsözü'nden).

Ressam - Şair Levnî

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

başka eserleri vardır (4)."

Saray ressamı olduğunu bildiren bir kaynak ta, Lâle devrinde on beş yıl kadar İstanbul'da oturan ve bir Osmanlı tarihi yazarın Boğdan Beyi Kantemiroğlu'dur. Kantemiroğlu'nun eserinde yalnız Levnî'yi anması, onun pek ünlü bir sanatçı ve saray baş ressamı olmasındandır (5).

Levnî, ünlü şair Vehbî'nin "Sürname-i Vehbî" adıyla anılan eserini de resimlemiştir. Bu eser, Üçüncü Ahmed'in çocuk-ları için yaptırdığı ve on beş gün, gece gündüz süren sünnet düğünü günü-ne bildirir. Düğün 1719 tarihinde yapıldığı-na göre Levnî bu tarihte ünlü bir sanatçıdır ve saray ressamıdır.

Yine, bu sıralarda Aksaray'da Aslan-hane yanında bir Nakkaşhane bulunduğunu, sünnet düğününün son günlerinde geçen alayı, padişahın buradan seyrettiğini yazan Sürname'den öğreniyoruz. Ressamlığın Lâ-le devrinde pek makbul bir sanat olduğunu biliyoruz. Adı geçen Nakkaşhane padişah için bir kasır yapıldığına göre, buranın hem büyük hem de padişahı ağırlamaya uygun bir yapı olduğu anlaşılıyor. Acaba burası devlete bağlı bir kurum mu idi? Bize ka-lırsa öyle olacak. Çünkü, Vehbî'nin sözle-rinden böyle bir anlam çıkıyor. Bu Nakkaşhane Levnî'nin yönettiği bir yer mi-dir, diye düşünülebilir. İncelenmeğe değer bir konu da budur.

Sayın Süheyl Ünver, Ayvansaraylı'nın verdiği bilgiyi az buluyor, onun verdiği ö-lüm tarihini kabul etmiyor. Bizce bu bilgi oldukça geniştir. Eski tezkireler, tarih kay-nakları çağlarının ünlü kişileri için bundan daha az bilgi verirler. Sonra verilen ölüm tarihini kabul etmeyince öteki bilgileri de kabul etmemek gerekir. Oysa Ayvansaray-lı, mezarının yerini en ince ayrıntılarına kadar verdikten başka ölüm tarihi için dü-şürülen *Vakt'ül hicre* sözünü de veriyor.

Sayın Ünver'i şaşırtan, Üçüncü Sultan Mustafa'nın Levnî imzalı bir resminin bu-lunmasıdır. Buna göre Levnî, bu padişahın ölüm yılı olan 1773'te sağdır, daha doğru-su bu tarihten sonra ölmüştür. Bizce buna imkân yoktur. Dayanaklarımız şunlardır :

1. Aşık Ömer ve Levnî çağdaşı olan

Ressam ve şair Levnî, Türk sanat ta-rihinde özel yeri olan büyük bir sanatçıdır. Minyatür sanatında kendi zamanına gelene dek hiçbir ressamın gösteremediği yepyeni bir üslubun sahibidir. Modellerini canlandırmakta, kıvrak hareketlerde büyük bir başarı sağlamıştır. Sanat eleştirmeci-lerimizin yeteri kadar üzerinde durmadıkları büyük sanatçının hayatı da henüz pek iyi aydınlanmamış olup bilinenler üzerinde de tereddütler vardır.

Levnî üzerinde yirmi beş yıla yakın bir süreden beri çalışan yalnız sayın Prof. Süheyl Ünver olmuştur. Onun bulduğu Ayvansaraylı'nın kaydı ile hayatı aydınlan-mış, resimleri yayınlanarak günümüzde de tanınması sağlanmıştır (1).

Yalnız, bu çalışmalarda kimi karanlık yerleri, özellikle şairliği konusu ilk o-larak tarafımdan ele alınmıştır (2). Sayın Ünver'in 1949'da Millî Eğitim Bakanlığın-ca yayımlanan "Ressam Levnî - Hayatı ve Eserleri" dolayısıyla yaptığım tanıtmadan sonra, yazarın 1953'te basılan "Ressam Levnî - Fatih Sultan Mehmed ve Babası ile Oğlu" adlı eseri üzerinde yeniden durmayı ve şairliği yönünü daha genişçe ele alarak şiirlerini birkaçını yayımlamayı uygun buldum. Böylece büyük sanatçının hayatı üzerinde sayın Ünver'in düşüncelerine ka-lımadığım yerleri ortaya koyarken şiirle-rini de sunmuş olacağız.

HAYATI :

Levnî'nin hayatı üzerinde tek kaynak Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi'dir (3). Onun verdiği bilgiye göre Levnî, "Edirne"-den İstanbul'a gelerek önce Saray - Nakkaşhanesine (resim atölyesi) çırak olarak giriyor. Burada yetiştikten sonra diploma alıyor, usta oluyor. Daha sonra "saz kolu-na yani tezhib ile saz işlemek" yoluna he-ves ediyor, bir süre sonra ressamlığa baş-lıyor ve öteki ressamları geride bırakıyor. Sultan Mahmud'un tahta geçişine kadar yani Batı anlamında gölgeli resim bizde tanınmaya başlayana dek (1730) büyük üs-tad olarak kalıyor. 1732 tarihinde ölüyor; Otakçılar Camisi yakınında bulunan Ak Türbe sırasında, Sâdiler Tekkesi karşısın-daki set üzerine gömülüyor. Şiirleri ve

Şefkat adlı bir şairin, aşağıda son parçasını verdiğimiz şiirinden Levni'nin, *Âşık Ömer*'in resmini yaptığını öğreniyoruz (6).

ŞEFKATÂ, merd-i musavvir gör ne tahmin eyledi
Hey'et-i pejmürdeni levh üzre tezyin eyledi
Seyreden tasvirini destinde tahsin eyledi
Naksısın, Levni gibi bir kâmilin *Âşık Ömer*.

Görülüyor ki Levni, *Âşık Ömer*'in resmini yaptığı zaman usta bir ressam "merd-i musavvir" dir, olgun "kâmil" bir sanatçıdır. *Âşık Ömer*'in ölümü 1707'dir. Buna göre Levni, bu tarihte de usta ve ünlü bir sanatçıdır. Bir sanatçının ünlü bir usta olabilmesi için en az kırk yaşını bulması gerekir.

2. Seyit Vehbi'nin *Sürnâme*'sinin resimlerini 1719'da yaptığından da bellidir ki, bu tarihte saray baş ressamdır. Bir kimsenin bu yüksek sanat payesine erişebilmesi için yaşının en azından elli olması gerekir (7).

3. Topkapı Sarayı Müzesi arşivinde, Levni'nin Üçüncü Ahmed'e sunduğu bir kasidesi vardır. Bu kasidede Levni şöyle diyor :

Kadîmi abd-i memlûküm bu dergâh-ı Hümayunun
Eşiğin yaslanıb hâk olduğum bir hayli zamandır

Bundan da anlaşılıyor ki, uzun zaman dan beri sarayda sadakatla padişaha hizmet etmektedir. Üçüncü Ahmed'in saltanatı 1703 - 1730 tarihleri arasındadır. Hal böyle olunca Levni'nin yaşı da ellinin çok üstünde olması gerekir (8).

Şimdi, bütün bu inkârı, hattâ tevili kabil olmayan gerçekler karşısında sanatçımızın 1773'ten sonra öldüğünü ileri sürmek elden gelmez. Eğer sayın Süheyl Ünver'in kabul ettiği bu tarihi benimserseniz, Levni'nin öldüğü zaman yaşını en kısa bir hesaplama ile bile yüz yirminin üstünde olması gerekir. Buna da imkân yoktur. Çünkü, değil bu yaşlarda, yetmiş seksen yaşlarında bir kimsenin bile tek kılı fırça ile minyatür gibi ince bir işi yapması için ne görececek keskin bir gözü, ne de titremeyen bir eli olabilir.

O halde Ayvansaraylı'nın verdiği 1732 tarihi doğrudur. Bunda hiç bir işkile yer yoktur. Ama, elde Üçüncü Mustafa'nın Levni imzalı bir resmi var. İşte, sayın Ün-

ver'i şaşırtan burasıdır. Ayvansaraylı'nın verdiği tarihi bu resim çürütemez. Nedeni de şudur :

Üçüncü Mustafa'nın sanılan bu resminin onun değildir. Belki de İkinci Mustafa'nın. Çünkü, adı geçen resim ayrı bir yapıda padişah için verilen bilgi karşısında ayrı bir yapıdadır. İşte, bütün mesele buradadır. Resim albüme konurken ya da herhangi bir vesile ile çıkarılıp yeniden yerine konurken bir karışıklık yapılmış bilgi veren yaprak yanlış yere konmuştur. O zaman imzalı resim Üçüncü Mustafa'nın sanılmıştır. Biz albümü incelemedik, görmedik ama, bu meselenin bundan başka türlü olacağını sanmıyoruz. Bundan dolayı bütün öteki yardımcı belgelerin ışığında, Ayvansaraylı'nın verdiği ölüm tarihi doğrudur. Yani, Levni 1732'de ölmüştür. Resimleri incelersek daha kesin başka ipuçları bulacağımızı sanıyoruz. Dedğimiz gibi değişme gözönünde tutularak yeniden albüm incelenirse gerçek kendiliğinden ortaya çıkacaktır sanırız.

ŞAIRLİĞİ :

Sayın Süheyl Ünver, yukarıda adı geçen kasidesinden başka şiirine raslamadığını bildirmektedir. Üçüncü Ahmed'e sunduğu bu kaside klâsik divan kasidelerine uymuyor. Bu da olağandır. Çünkü, Levni onyedinci yüzyılda *Âşık Ömer*'in açtığı çığırda yürüten saz şairlerindedir. Bu tip saz şairleri hem aruzla, hem hece ile kendilerine göre yol tutmuşlardır. Aruzla yazdıklarında divan şairlerini taklit etmekle birlikte, yine bazı ayrı özellikler gösterirler. Divan şiirinin sıkı kurallarına uymazlar. vezni iyi kullanamazlar. Bu tip şiirlerde dil ağırdır, yabancı kelimelerle yüklüdür. Hattâ bu gibi yabancı sözleri yanlış ta kullanırlar. Az çok medrese öğrenimleri de vardır. Bu yolda yazmayı gösteriş için, bilgiç görünmek için yaparlar. Bu yüzden başarıları azdır.

Öte yandan halk edebiyatı yolunda yezdiklerinde üstün başarı göstermektedirler. Dilleri sadedir. Edebi sanatlarda üstünlükleri, bu şiirlerinde daha çok kendini gösterir. Bir çoklarının geniş şöhretleri bu eserlerinden dolaydır.

İşte, Levni kısaca özelliğini andığımız bu tip saz şairlerinden biridir. *Âşık Ömer*'le çağdaş ve arkadaşır. Bunun için bir de resmini yaptığını yukarıda söylemiştik. Bu

ARAŞTIRMALARI

yüzden onun etkisi altında çok kalmıştır.

Öyle sanıyoruz ki Levni, Enderunda öğrenim görmüştür. Bilindiği gibi yetenekli gençler bu saray okuluna alınırlar, okuma yazma öğretilir; bir yandan da saz çalma, şiir söyleme, kültür dersleri de verilir. Birçok devlet adamı ve sanatçı bu okuldan çıkmıştır. Aynı zamanda resim dersleri yetenekli gençler için bir meslek yolu olurdu. Başka bir dal da saz yapma, onları süsleme idi. İşte, Levni böyle bir sanat havası içinde saray Enderun okulunda yetişmiştir. Bu bakımdan oldukça kültürlüdür. Ama bu kültür hiçbir zaman medrese kültürü gibi yüksek olmamıştır. Yetiştirdiği çevre dolayısıyla ünlü bir ressam olmuş, bunun yanı sıra şiirin kurallarını öğrenmiş, güzel şiirler söylemiştir. Tabii bu arada saz çalmayı başarmıştır. Ayvansaraylı, "saz koluna yani tezhib ile saz işlemek" yoluna heves ettiğini bildiriyor.

Bu saydığımız sanat ve kültürü verecek başka bir okul yoktur. Böyle bir çevre içinde yetişen sanatçımızın şiirlerinin pek azı cönklere geçmiştir. Çağdaşlarının olduğu gibi, onun şiirleri her nedense bol değildir. Şimdiye dek elimize on beş yirmi kadar şiiri geçmiştir. Her halde onun şiirleri bu kadar olamaz. Cönk ve mecmualar taranırca daha çoğunun ele geçeceğini sanıyoruz.

Yukarıda *Âşık Ömer*'in arkadaşı olduğunu söylemiştik. Bu yakınlık şiirlerinde de kendini göstermiş. *Ömer*'in şiirlerine benzekler (nazire) yazmıştır. Bunlar divan edebiyatını taklit yolunda olduğu için başarılı sayılmazlar. Bunun için birer dörtlük vereceğiz.

Âşık Ömer'in :

Yoktur âğâhım, niçün ey mehlîka küstün bana
Çürümümü bildir de öldür, dilrûbâ küstün bana
Gayrı cürmüm yok, derûnî sevmişim, Mevlâ bilür
Anın için bendene nâz u cefâ, küstün bana

dörtlüğü ile başlayan murabbâna Levni'nin benzeğinin ilk dörtlüğü şöyledir :

Ben ne cürmün sahibi oldum, şehâ küstün bana
Hüsnüne ancak senin ettim dua, küstün bana
Âşık u âşuftan oldumsa günahkâr olmadım
Bin cefâ sen eyledin, ben bir hatâ, küstün bana

Yine *Âşık Ömer*'in :

Râz ü seb bülbül gibi nâlân eden sensin beni
Gülâitani hüsnüne hayran eden sensin beni

Âşık-ı bi-çareye hiç yoğ imiş rahmın senin
Gice gündüz ağlayup gıryan eden sensin beni

dörtlüğü ile başlayan murabbâna Levni şu dörtlükle başlayan benzeği yazmıştır :

Derdimendim Yusuf-ı Ken'an eden sensin beni
Hazret-i Yakub gibi gıryan eden sensin beni
Eyledi aşkın beni hep âşınalardan ırağ
Dostlarla dâima düşman eden sensin beni

Levni, divan şiiri yolunda yezdiklerinde çağdaşlarından aşağı değil, çok zaman onlardan daha başarılıdır. Bu çeşit şiirlerine son bir örnek verelim. Bu semâisinde padişahın sefere çıkmasını konu olarak almış. Üçüncü Ahmed'in Rusya'ya karşı açtığı sefer için Edirne'ye gidişini andığımız sanıyoruz. Gazel tarzındaki bu semâi dört *Mefâilün* ile yazılmıştır.

Bihamdillâh ki ey şâhım cihan işre haber düştü
Senin nâm-ı nişânın bu zemine muteber düştü

Hüdâ yardımcın olsun, sen heman bildiğini işle
Kı çün kalde-i Moskov arasına keder düştü

Kuşan gayret kılıncını, hem adâlet göster âfâka
Adü bed-feâlin çünkü kalbine hazer düştü

Gelüp iklimi âhardan gine bunca dilâverler
Anuçün her biri bir er, dehâni heft düştü

Levni der ki bütün âlem sana cümle duâcılar
Diyâr-ı Rûm'a çık Şahım, azimet kıl sefer düştü

Levni'nin halk edebiyatı yolunda yazdıkları daha çok başarılıdır. Şimdiye kadar elimize iki destanı geçmiştir. Bunlardan birisi Selânik'ten İstanbul'a gemi ile yaptığı yolculuğu anlatır. Konusu şöyledir: Kırsı Selânik'te geçiyor, bahar gelince bir şayka ile yola çıkıyor. İskeleden ayrılırken :

El kaldırık biz de gote içinde
Tazarru eyledik baka içinde
Çok pîrleri andık duâ içinde
Pirim Hacı Bektaş Veli Hünkârı

diyerek yola çıkışı anlatıyor. Burada açıkça görülüyor ki, Levni Bektaşidir. Bu da gösteriyor ki, Levni Enderun'dan yetişmiştir. Bilindiği gibi bu okula Yeniçeri ocağına alınan acemi oğlanlar seçilirdi. Ve ocak Bektaşî olup Hacı Bektaşî Veli'ye bağlıdır.

Daha sonra yolda hava bozuyor, fırtınaya yakalanıyorlar. On sekiz saat dalgalarla boğuşuyorlar; direkler kırılıyor, yelken parçalanıyor. Sonunda Bozca Kala'yı,

Boğazhisar'ı geçiyorlar; üçüncü gün Tekfurdağı'na (Tekirdağ) geliyorlar. Ereğli'ye uğrayıp selâmetle Kumkapı'ya ulaşıyorlar. Bu tehlikeli yolculuk Levni'yi çok korkutuyor :

Bir kâmil olsam da başlasam söze
Bir mufassal tarih eyleyüp yaza
Nısfının nısfını diyemem size
Ne denli söylesem ol rüzgârı

Hayatından umudunu kestğini son dörtlükte yarı şaka ve nükte ile şöyle anlatıyor :

LEVNI bu fâniden kesdi ümidi
Yürekte kalmadı yağlar eridi
Selâmet gelürüz deyü kim derdi
Tekrar ihyâ etti Cenab-ı Bâri

Levni'nin güzel bir türküsü de elimizdedir. Bu çok güzel türkü onun ustalığını bütün açıklığı ile göstermektedir -

Beni mest eyleyen cânâ
Cemalindir, benim canım.
Bükküp kaddimi dâl eden
Hülâlidir, benim cânâ.

Seni halk eyledi mâbüt
Kapında bendeler mevcut
Lebin anılmadan maksut
Zülâlidir, benim cânâ.

Açılmış gülşen-i rüyun
Gümüştendir servi boyun
Dolaşmaktan garaz kuyun
Visalindir, benim cânâ.

Nazar kıl ey şeh-i kevkeb
Nedir bu LEVNI'de meşreb
Derâğuş ettiğim her şeb
Hayalindir, benim cânâ.

Levni'nin şiirlerinde kafiye, vezin, iç ahenk gibi teknik yapı ustalığı yanında anlatışta hâkim olan ince bir espiri ve şaka yanındır. Bunu destan ve tekerleme gibi şiirlerinde daha güçlü olarak göstermektedir. Aşağıya aldığımız tekerlemesi Aşık Ömer'in bir tekerlemesine benzerdir :

Çiçeğe arz, arıya asel
Abdala boru, boruya gazel
Saire türkü, türküye güzel
Güzele gerdan, ne güzel uymuş.

Kavuşa sarık, sarığa sümbül
Köçeğe yanak, yanağa kâkül
Bahçeye güllük, güllüğe bülbül
Bülbüle efgan, ne güzel uymuş.

Kediye sıcan, sıcana koruk
Meclise kelâm, kelâma doruk
Hastaya çorba, çorbaya koruk
Koruğa havan, ne güzel uymuş.

Yemeğe sahan, sahana kalay
Fakire kibar, kibara saray
Hünkâra vezir, vezire alay
Alaya kaftan, ne güzel uymuş.

Hocaya hacı, hacıya Mekke
Altına gümüş, gümüşe sikkce
Vâze dede, dedeye de tekke
Tekkeye kurban, ne güzel uymuş.

Kapıya kilit, kilide mihtah
Dervişe hırka, hırkaya külâh
Kahveye yârân, yârâna meddah
Meddahâ yalan, ne güzel uymuş.

Yayana ath, athıya koşu
Dallıya kuşak, kuşağa poşu
Sohbete helva, helvaya turşu
Turşuya soğan, ne güzel uymuş.

Yağlığa nakış, nakışa ipek
Üstada hüner, hünere emek
Levni'ye güzel, güzele döşek
Döşeğe yorgan, ne güzel uymuş.

Levni'ye şairliği yönünden ün sağlayan "Atalar sözü destanı" dir. Atasözleri ni ilk kez manzum halde söyleyen, öyle sınıyoruz ki, Levni'dir. Bugüne dek, onun bu destanından önce yazılmış manzum atasözlerine raslanmamıştır. Atasözlerinin nazma çekme yolunu ilk kez açan Levni'nin, bu destanı gerçekten çok başarılıdır. Kendisinden sonra gelen birçok saz şairleri ona benzekler yazmışlardır.

Tamamı yirmi dokuz dörtlük olan bu pek ünlü destanın, dergide fazla yer alması için, bazı dörtlüklerini atarak yayımlıyoruz :

DURUB-U EMSAL

Tut atalar sözün, kalbi selim ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun, tab'ı halim ol
Sert sirke kabına zarar demişler

Bilirsün alçağa almaktadır su
Kâmilin cahile nasihatı bu
İcrarını gözet, olma bed-gü
Birdir imân ile icrar demişler

Her kâra uzatma elin eteğin
Yel kovana döner âhr emeğin
Nitekim göllerde şaşkın ördeğin
Başın kor kıçından dalar demişler

Aldanma cihanın sakın varına
Düşmeyegör anın ah ü zârına
Bugünkü işini koma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler

Arzıyla bu pendi kendi özine
Dost addetme her güleni yüzüne

İncinme dostun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler
Çarsu-yi dehirde nice toz kopar
Ol vakti gözetin çok takke kapar
Helâlzade gelir pazarlık yapar
Haramzade pazar bozar demişler

Yâr ile ettiğim kavle ver karar
Kâr etmezsen bâri eyleme zarar
Aza kanaat et, olma tamahkâr
Ucuz satan tezcek satar demişler
Hileyi irtikâp etme kul hazer
Denilsin namına bir er oğlu er
Sen elin kapısın kakarsın eğer
El de senin kapın kakar demişler

Güneş balçık ile swanmaz, ey dil
Bi zeban olsa da bellidir kâmil
Kendinden gayriyi beğenmez cahil
Kendi çalar, kendi oynar demişler
Talib-i marifet çekerse emek
Yöğrük at artırr yemin giderek
Şaire ses ile saz u söz gerek
Yalınuz taş olmaz dıvar demişler

Gerek şaki olsun gerekse sait
Kereminden kerim eylemez bait
Dergâh-i Mevlâ'dan sen kesme ümit
Gün doğmadan neler doğar demişler
Yurtıcı kuşların ömürleri az
Bir tek ipte iki canbaz oynamaz
Sehrahta kuyuyu kametince kaz
Ez kaza ayağın kayar demişler

Kanarı halkasın bırakma elden
Elinden çıkmasın der isen dümen
Deve âhü gibi boynuz isterken
İti kulaktan da çıkar demişler
LEVNI, nesâihi pirlerin böyle
Durub-ı emsalden nazm ile söyle
Meydan-ı hünerde ağırlık eyle
Ağır bassa beğni ağar (9) demişler

Bibliyografya :

1. Süheyl Ünver: Ressam Levni, Hayatı ve Eserleri 1949; Süheyl Ünver: Levni, Basın - Yayın ve Turizm baskısı. İngilizce olarak 1957; Süheyl Ünver: Ressam Levni, Fatih Sultan Mehmed ve Babası ile Oğlu, 1953.
2. Cahit Öztelli, XVIII. yüzyılın büyük sanatçısı Ressam Levni, Türk Dili (dergi), sayı 65, 1957.
3. Ayvansaraylı'nın hayatı için bakınız: Bursalı Tahir, Osmanlı Müellifleri, c. 3; Sadettin Nüzhet, Aşık Ömer - Hayatı ve Şiirleri, s. 11.
4. Topkapı Müzesi, Hazine kitaplığı, No:

Bize gelen KITAPLAR

● Izdanja Muzeja Grada Zenice-Zenit-sa Šehri Muzeja Yayını: "RADOVI, XI. Savjetovanja Etnologa Juyoslavlje-XI. Jugoslavya Etnoloji Çalışmaları Danışma Semineri". Cilt: 1, Zenica, 1970. Yugoslavya etnolojisi ve Yugoslav halkının yerleşme ve dağılımı hakkında araştırma ve etütler. Sorumlu yönetmen: İbrahimpaşic Fikret. (1/4. Ekim. 1969 tarihleri arasında yapılan seminerde okunan bildiriler ve resimler). Her bildirinin sonuna Almanca, Fransızca, Rusça veya İngilizce özetler eklenmiştir. Ciltli, 24 X 17 Cm. boyunda, 360 sf.

● Abdülbaki GÖLPINARLI: "Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler". Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser, No. 67. 20 x 13,5 boyunda. 274 sayfa, 5 lira.

● Ahmet Hikmet MÜFTÜOĞLU - (Fethi TEVETOĞLU). "Gönül Hanım" Roman. Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser, No. 62. 138 sayfa, 5 lira.

● Fernand GRECARD - Orhan YÜKSEL: "Bâbur". Monografi ve Biyografi. Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser, No. 64. 20 x 13,5 boyunda, 208 sayfa, 5 lira.

● Hamdullah Suphi TANRIÖVER - (M. Necati SEPETÇİOĞLU): "Seçmeler". Dağ-yolu ve Günebakan'dan. Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser, No. 65. 20 x 13,5 boyunda, 222 sayfa, 5 lira.

1565 (S. Ü. den alınarak).

5. Kantemiroğlu Dimitriyos, Osmanlı Tarihi, Almanca 1745, Fransızca 1749'de basılmıştır. Yazarın hayatı için bk. Sehbâl, sayı 48, 52, 62 (1329) ve Türk Folklor Araştırmaları, sayı 75 (1955).
6. Fuat Köprülü, Aşık Ömer'e dair bazı notlar, Hayat (dergi), sayı 24 (1927).
7. Seyyit Vehbi, Sürname, Topkapı Müzesi, Üçüncü Ahmet kp. No: 3598 ve 3594.
8. Kasidenin tamamı Topkapı Müzesi arşivi, No: 850'deki evrak dosyasındadır (S. Ü. den alarak).
9. Beğni ağmak: şerefini yüksetmek. Şiirler için kendi kitaplığımdaki yazmalarından yararlandım.

Bayburtlu Celâlî Kars'ta

- II -

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Semailler

- 10 -

Gönül gel benden al pendin
Elin çek dilrübâlardan
Sakınmaz âşık-ı billah
Hezar derd ü belâlardan
Bu ne sevda peri-peyker
Beni kıldın sana nöker (20)
Ahımdan kevkev ü ülker
Döküldü hep semalardan

Yâr olmaz aşka yanmazsın
Acep hiç mi uyanmazsın
Ne buldun kim usanmazsın
Bu cevr ü bu cefalardan
Gözler, gamze bigânedir
Şarab-ı ruh ceset candır
Âhır çok kavgadır kandır
Dedim geç bu havalardan

CELÂLİ mey çekip sunma
Uçup daldan dala konma
Cihanda hiç vefa umma
Vefasız âşinalardan

- 11 -

Sitemkâr yâri görünce
Dutam dest ü dehanından
Görem ol bivefa nice
Cüda düşmüş vatanından

Bi ateş yaktı kim (21) sönmez
Bu hicran seli hiç dinmez
Ben dönerim gönül dönmez
Boyu serv-i revanından

Ben ol gülşende gül kurdım
Nazargâhın bülbül gördüm
Beni zemmeyleyen her dem
Sakınmaz mı imanından

Şarabın içmesin bilmez
Varından geçmesin bilmez
..... (22) düşmesin bilmez
Bunun yahşi yamanından

CELÂLİ gam hezar oldu
Vücudum şehrinî aldı
Zemin ü âşüman doldu
Benim âhım duhanından

- 12 -

Bugün mekteb-i irfanda
O dergâhta duran kimdir
Cür'alar câmlar bellisiz
Dolduran kim veren kimdir

Benimle her seher çağdan
Çekip gam leşkerin sağdan
Geçip Gence, Karabağ'dan
Semerkand'ı soran kimdir

Kişverle Şeki, Şirvan'ı
Çin mülkün hüküm-ü İran'ı
Hoy, Dağıstan, Horasan'ı
Talan edip vuran kimdir
Okların Rum'a döndürdü
Habeşistan'a gönderdi
Arabistan'ı söndürdü
Bu kavgayı kuran kimdir

Gör ol kan çeşm-i cellâdi
Demiş CELÂLİ berbadı
Yıkıptır il-i Bağdad'ı
Beni anda gören kimdir

Destan

- 13 - (23)

Gönül zikreyle Mevlâyı
Bu dersin iptidasından
Halâik nutka gelmiştir
Cenab-ı Kibriyasından

Görenler nur-i Gaffarı
Çeker bülbül gibi zârı
Okurlar medh-i güzarı
Resul-i Enbiyasından

..... (24) doğdu ol sultan
Donandı nur ile cihan
Ebubekir, Ömer, Osman
Aliyyülmurtaza'sından

Ol hurşit mâh-ı dil-server
Yanında çare az derler (?)
Sanasın (25) kevkeb ü ülker
Ziya vermiş semasından

Gör ol sultanı yaverler
Kılıncı kan içen erler
Ana canlar feda derler
Hiç ayrılmaz rızasından

O şahın şahsına varmış
Gelince bir divan kurmuş
Ne kim (26) görmüş haber vermiş
Bu âlem intihâsından

Neler irşat olunmuştur
Okumuş üstat olmuştur
Cihan hep âbât olmuştur
O bedrin gül simasından
Şu vakit kim nikap açtı
Sanemler sarsılıp düştü

Yörük Sanatı Sergisi

Geçtiğimiz hafta başında Devlet Güzel San'atlar Akademisinde çok ilgi çekici bir sergi açıldı. Hâlen devam etmekte olan bu sergi, sadece sergilenen işler bakımından değil, açılış sırasında kokteyl yerine davetlilere tandır ekmeği ve ayran ikram edilişi bakımından da bir özellik taşımaktaydı. Akademi Sergi Salonunun orta yerine kurulmuş olan kara çadırı, orijinal keçe, kilim, çuval, çorap, kolan, çamçak gibi bir yığın kullanma ve süs eşyası, yüzlerce fotoğraf, resim, etüd vesair dökümanları ile gerçekten ilginçti.

Akademi içinde bir kuruluş olan ve daha önce düzenledikleri sergilerle de o-lumlu çalışmalarını göstermiş bulunan Türk Halk San'atları Araştırma Derneği, bu yıl da ziyaretçilerine, Yörük San'atını ve Güney - Batı Anadolu'daki halk mimarisini araştırmalarını sunuyor.

Dernek üyeleri, çalışmalarını her yıl Anadolu'nun bir bölgesine yöneltmekte ve yaz aylarında yaptıkları araştırmaları kış süresince oluşturarak müteakip yıl içinde sergilemektedirler.

1970 yılı araştırma gezilerini iki koldan yürütmüş olan dernek üyeleri; Uğur Yüksel, Erdal Küpeli, Ersu Pekin, Necati Onat ve Osman Kademoğlu'dan kurulu bir ekiple Anamas yaylalarında Karağı Boğazı, Sayacak, Çoban Kaya, Sultanoluğu,

Niceler cür'a, câm içti
O şahın mehlikasından

CELÂLİ dur figan eyle
Gece gündüz şivan (27) eyle
Gözünden kan revan eyle
Elin çek masivasından

(20) Nöker: hizmetkâr.

(21) Kılm: kl.

(22) Okunamadı.

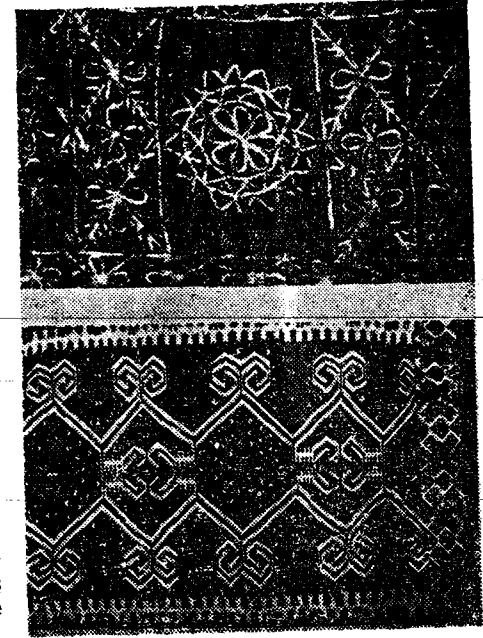
(23) Destanlar, hece ölçüsünün ya on bir-
li, ya da sekizli kalıbı ile söylenir. Bu destan,
sekiz hecelidir (Bkz. Hikmet Dizdaroğlu, Halk
Şiirinde Türler, Ankara, 1969, s. 97).

(24) Okunamadı.

(25) Sanasın: sanırsın kl.

(26) Ne kim: ne kl.

(27) Şivan: yas, inleme, sızlama.

Sergide yer alan keçe ve kilim örnekleri.

Köklü, Pınarbaşı mevkiilerinde, Karakoyunlu, Honamlı, Karakeçili, Sarıbalı ve Haytalar aşiretlerinin obalarındaki yörükler arasında araştırmalar yapmış ve bu arada pek çok ta döküman toplamışlardır. Çalışmalarını Şarkıkaraağaç, Korkuteli ve Serik'in 20 yörük köyünde sürdürmüş olan araştırma grubu, Korkuteli'nin Esenyurt, Gölhisar'ın Dengere ve Dirmil, Fethiye'nin Bekçiler köylerinde 9 mimari rölöve yapmış, 624 poz siyah - beyaz fotoğraf, 114 poz renkli diapositif çekmiş, 72 çeşit yörük dokuması ve 116 yörük motifi tesbit etmiş, yörüklerin yaşayışına ait bilgiler toplamıştır.

Gökтуğ Vensürel, Abdullah Erençin, Sinan Karamustafa, Ziya Soyer ve Nedim Demirelli'den kurulu ikinci ekip ise, Güney - Batı Anadolu'da halk mimarisini üzerinde araştırmalar yapmış ve Antalya'nın Bademağacı, Gedelme köylerinde ve So-makseniri mevkiinde çalışarak beş mimari rölöve yapmış buralardaki yaşayışı ve yerli san'atları tesbit etmiştir. T.F.A.

Er Meydanı Kırkpınar

- I -

Yazarlar : Yahya BENEKAY — Şerif ERCAN

Devir, Osmanlı İmparatorluğunun kurulum devri, Padişah *Orhan* mı? *Birinci Murat* mı? İşte onlardan biri. O devir aynı zamanda tarihimizin "*Kırklar*" devridir. Akıncılarımız, yiğitlerimiz, gazilerimiz hep kırkar kırkar gazı etmediler. Hacı İ Beyler, Evrenos Beyler, Ece Sultanlar, Lala Şahin Paşalar, Paşa Yiğitler, Koca Caferler, Seyyit Ali Sultanlar hep, hep o *Kırklar* bayrağını, iki kırk olup iki salla önce Çanakkale Boğazından, Çardaktan Gelibolu üstüne doğru Rumeliye geçmişler. O olmuş. Bir daha dur durak yok *Kırklar*'a. Kısa zamanda Tunaya varıp dayanmışlar. Bizim tarihimizin, Türkün tarihinin başlangıçları hep efsaneler adı verilen o güzelim, o tatlı inanışlara varıp dayanır. Ne güzeldir ama. İnanmak kadar güzeldir hepsi de. Konumuz, sonuç olarak spor olduğu için belirtelim, bugünün *Olimpiyat Oyunları* da kökünü taa üç bin yıl öncelere varıp dayanan efsanelerden alır. İlk Olimpik oyun Tanrı Apollon adına düzenlenmiştir. Tanrı Apollon Python ejderhasını öldürmüştür çünkü. Büyük bir kuvvet kudret göstermiştir. Yani, düzenlenen şenlikler kuvvete saygı ve sevgi içindir. Tıpkı onun gibi bizim *Kırkpınar Güreşlerimiz* de kökünü efsaneleşmiş bir gerçek kuvvet kudret gösterisinden almaktadır.

Evet, işte o *Kırklar* devrinde, *Kırklar* arasında iki yiğit var idi. *Kırkların* hepsi de aslında birer yiğitti ama bu ikisi bir başka güçte idi. Kırk gündür her fırsatta güreş tutuşuyorlardı. Ancak sefer onları güreşten alıkoyuyordu. Gele gele Edirne civarına gelmişlerdi. Bir rivayete göre "*Ahrıköy*" çayırığında, bir başka rivayete göre ise Arda nehrinin kıyısında bugün Yunanistan topraklarında kalan "*Samona Köyü*" merasında imişler. O gün Hıdırellez imiş. Hızır Aleyhisselâm yüzü suyu hürmetine o gün cemi cümle *Kırklar Hıdırellez* şenliği yapıyorlarmış. Kuzular çeviriyorlarmış bir yandan. Ne var ki bizim iki pehlivan fırsat bir fırsat deyip başlamışlar gene güreşlerine. İki pehlivan ki ikisinin de Hazreti Hamza gücü var. İki yiğit ki bir-birlerinden kil payı o'sun fark-

lı değil, öyle denk. Ha babam, ha babam derken kuşluk olmuş, öğlen olmuş, ikindi olmuş, hattâ hattâ akşam gelip çatmış, pehlivanlar aç susuz habire güreşmede. Arkadaşları da önceleri Hıdırellezin meşguliyetinde pek aldırmamışlar ama, bakmışlar ki kiran kırana bir kuvvet denemesinde, arkadaşlarına yemek içmek için mola verin demişlerse de, onlar, aldırmamışlar. Öyle öyle gece basmış, yatmış, hattâ hattâ gece yarısı olmuş. Arkadaşları onlara, bırakın güreşi yarın, olmazsa başka zaman devam edersiniz demişlerse de lâf anlatamamışlar, gene de devam etmişler güreşlerine. Arkadaşları yatmışlar tabii. Fakat, sabah kalktıklarında ne görsünler? O iki yiğidin ikisi de rahmeti rahmana kavuşmuşlar. Güreş şehidi demek gerek onlara. Birbirine denk iki gücün kiran kırana çarpışması işte bu. O denk iki kuvvet kimbilir nasıl hırpaladı ki, birbirini, dayanamadılar buna. Arkadaşları üzüntüyle namazlarını kılıp onları oracığa defnetmişler. Sonra gazalarına devam etmişler. Az sonra, vakit bulup onların mezarlarını yapmak, taş dikmek için oraya dönen arkadaşları bir de bakmışlar ki, o iki yiğidin can verdiği mahalde kırk ayrı pınar fışkırıp çıkmış, kaynamakta. Oysa ki daha önce böyle bir şey yokmuş.

İşte o gün oraya *Kırkpınar* meydanı denmiş.

Aslımız neslimiz toprak. Kimbilir, belki de, toprak ana, koynuna almadan evvel o iki yiğit evlâdının ruhlarını gasletmek için bağrından aktı o pınarları.

Güreş, pehlivanlık, muhakkak ki Türk ulusunun, Türk soyunun tabiatından doğma bir spordur. Masallara, destanlara, efsanelere bu gibi manevî belgelere varıp dayandığımızda, güreş sporumuzun Orta Asya Türkleri arasında yayılmağa başladığını anlıyoruz. Tarihî göçlerle, nereye gittiysek oralara da götürdük bu sporu. Hele Osmanlılar devrinde bu sporun daha da önem kazandığını görüyoruz. *Kırkpınar Destanı* bunun en açık örneği. Hem de Osmanlı İmparatorluğunun ilk kuruluş günlerinden kalma bir efsane. Birçok yazma eserlerde bu konuda bilgilere rastlıyoruz.

Hattâ özel olarak pehlivanlar yetiştirilmiştir. Bunlar çırak olarak alınır, öyle işe başlatılırdı. Ayrıca, bayramlarda, özel düğünlerde, büyük törenlerde düzenlenen pehlivan güreşlerinde verilmiş ödülleri ile kazananların listelerine Topkapı müzesi arşivinde rastlanmaktadır.

Tarihler, Edirneyi ilk fethedenin *Orhan Gazi*'nin büyük oğlu *Süleyman Paşa* olduğunu, fakat Bolayırdaki feci kaza sonunda ölmesiyle elden çıktığını, kardeşi *Birinci Murad* padişah olunca, kati olarak tekrar zaptedildiğini yazar. Sultan Murad Edirne'de "*Pehlivanlar Tekkesi*" nâmı ile anılan bir tekkeyi açmıştır. Bu tekke'de çalışan pehlivanların okuların, ciritçilerin adları, nasıl yetiştiklerine ve idmanlar yaptıklarına dair bilgiler Edirne tarihine ait kitaplarda yazılıdır. Bu tekke'den bugün Edirne'de küçük bir arsacık ve kabristan kalmıştır. Evliya Çelebi bu Tekkeden uzun uzun bahseder. Cuma günleri yetmiş seksen çift pehlivanın nasıl güreş tuttuklarını, tatlı tatlı anlatır. Anlattığı güreşler yağlı güreşlerdir.

Pehlivanlar Tekkesi bir müessese olarak pek dikkate değer. Güreşlere, bilhassa yağlı güreşlere Rumelide pek önem verilir. Nitekim Trakya'da hemen hemen her bayram, her panayır, her düğünde yağlı güreşler tertip edilir.

Edirne'de, Pehlivanlar Tekkesi kabristanında bugün için bilinen kabirlerden biri Pehlivanlar Tekkesinin Şeyhi ve Duacısı Şeyh Cemaleddin'e aittir. Mezar taşındaki kitabe aynen şudur :

"Huvel bâki, Kutbüz zeman güreşçiler duâcısı dimekle mâruf pehlivan Cemaleddin ruhi çün Fatiha. 1200."

Bu kabrin yanında Cihan Pehlivan ünvanını da kazanan Adalı Halil Pehlivanın mezarı bulunmaktadır. Ancak, Adalı Halil pehlivanın mezarı daha önce Tunca nehri kıyısındaki Evliya Kasımpaşa Camii'nin avlusundaki kabristanda idi. Her yıl *Kırkpınar* güreşleri başlarken Adalı Halil'in mezarı da Şeyh Cemaleddin'in mezarı gibi ziyaret edilirdi. Eski mezarın bulunduğu yerin su baskınlarına mâruz kalması ve biraz da ziyaretlere uzak olması sebebiyle Adalı'nın mezarı Pehlivanlar Tekkesine nakledilmiştir. Ayrıca, burada eski *Kırkpınar* başpehlivanlarından Cömlekköylü Kara Ermin Pehlivan da medfun.

dur. Pehlivanlar Tekkesi, Osmanlı Padişahlarının güreş sporuna ne kadar önem verdiğini açıkça gösteren bir kalıttır. Birinci Murad'ın torunları da bu spora aynı ilgiyi göstermiştir. Yıldırımın Timura yenilmesinden sonra Amasya sancağına çekilen Çelebi Sultan Mehmed, ilk iş olarak güreş idmanlarının ve ata binme tâlimlerinin yapılmasına emir vermiştir. O devir kılıç kalkan devri, kol kuvvet devridir. Hattâ, Amasyada yerine bıraktığı oğlu Şehzade İkinci Murad'a özel bir idmancılık bölümü kurmasını tavsiye etmiştir. Kendisi de, konakladığı Merzifonda ikinci idman bölümünü kurmuştur. Osmanlı İmparatorluğu devrinde pek geliştirilen bu sporda, meselâ, yağlı güreşlere, daha doğrusu bugün yapılmakta olan şekliyle yağlı güreşe hangi tarihlerde geçilmiş olduğu anlaşılmamaktadır.

Bu, çok kısa tarihli bilgilerden sonra sözü tekrar *Kırkpınar*'a getirelim.

Kırkpınar menkıbesi için *Ahrıköy* ile *Samona Köyü* diye anılan mahallerin zikredildiğini belirtmiştik. Fakat *Kırkpınar* güreşlerinin bugün Yunanistan sınırı içinde kalan ve Edirneye yayan altı saat uzaklıkta bulunan *Samona köyü* mer'asında *Kırkpınarın* kaynağı yerde yapılageldiği bellidir. *Kırkpınar* meydanının Nazif Ağa tarlası olduğu, etrafının da Topçuoğlu Ali ağa tarlası, çayırılık, Tilki oğlu Recep Ağa tarlası, Çilingiroğlunun sebze bahçesi ve *Kırklar* çeşmesinin ayakları olan dere ile çevrili bulunduğu zikredilmektedir. Bu arada bazıları *Kırkpınar* meydanının *Ahrıköy* mer'asında olduğunu belirtmektedirler. Gerçeğe uygun olanı ise *Samona köyü* mer'asında yapıldığıdır. Rumi 9 Mayıs 1307 tarihli Edirne Gazetesi de bu meydanın Edirne ile *Ortaköy* arasında olduğunu doğrulamaktadır.

Kırkpınar güreşleri her yıl Hıdırellezden üç gün evvel başlardı. Bilindiği üzere Hıdırellez kökleri pek derinlere varan bir inanışın kutlanageldiği 6 Mayıs günüdür. Güreşler üç gün sürerdi.

Hıdırellezden 15 gün evvel *Samona köylüleri* yoğun bir faaliyete girişerek *Kırkpınar* meydanının çevre yanına seyirciler için çardaklar kurarlar ve satıcılar için de etrafa salaş dükkânlar ve barakalar yaparlardı.

Bu hazırlıklar devam ederken *Kırk-*

Naldöken'de Sağlık İşleri

— I —

Yazan : Rıza YETİŞEN

Köyde sağlık durumu iyidir. Herhangi bir moda ve salgın hastalık yoktur. Çoğunluk canlı kanlıdır. En çok ölüm, yaşlılarla çocuklarda olmaktadır. Çocuk hastalıklarında umursamamak, hekime başvurmak zorluğu yüzünden ölüm vaki oluyor. Çocuktur, bazen hasta olur, bazen iyi olur, fikri çocuk kayıplarına sebep olmaktadır. İkinci düşünce de doktora gidip vakit ve para kaybetmektense, köyde bazı bilgili (!) kişilerin öğüt ve ilaçları veya okuyup üflemeleri ile hastalığı iyileştirmeyi düşünürler. Koca-karı ilaçlarına çok önem verilir. Hocalar da bu işlerde büyük rol oynarlar. Bazı yaşlı kişilerin, tecrübelidir diye öğütlerine uyarak çeşitli batıl inançlarla hastalığın iyi olacağına inanırlar. Aşağıda vereceğimiz bazı ilaçlar ve hastalık tedavi usulleri tipik misaller olacaktır.

Esکیدen yaygın halde olan sıtma sülfata (kinin) ile tedavi edilirse de ancak bunun dozunu herkes kendi tayin eder, günde 1-2 nadiren 3 dane alanlar olur. Uzun süren hastalıklar, daha ziyade koca-karı ilaçları veya operasyonları ile geçirilmiye çalışılır.

Hastalıkların birer "ocak" ları vardır. Hekimlikteki göz, kulak, hariciye, dahiliye hastalıklarına bakan hekimler gibi. Bu ocak evlâttan evlâda geçer. Ve tedavi işine

pinar Ağası, her tarafa, âdet olduğu üzere, kırmızı dipli mumlar gönderirdi. Bu, kırkpinara davet demektir. Bu mumlar şehirlerdeki, kasabalarındaki, köylerdeki kahvelerin tavanlarına asılırdı. Böylece o yer halkı topluca kırkpinara çağırılmış olurdu. Uzak olduğu için gönderilemeyen veya unutulmuş verler varsa, hatır gönül koymazlar, ora halkı da kendiliğinden davetli sayılırdı.

Rivayetlere göre, *Kırkpınar Meydana*, boş iken bakılacak olursa, insana pek küçük imiş gibi gelirmiş, hattâ, onca kalabalığı bu alancık nasıl alacak ki diye insanın zihninde şüphe de uyanırmış. Fakat, ne kadar çardak, baraka, salaş, çadır kurulsun kurulsun, ne kadar kalabalık toplansın toplansın, gene de, yer dahi kalırmış. İnanırlarmış ki, Cenabı Hak Kırkların

başlarken şöyle söylerler: "Benim elim değil, anamın eli". Ocaktaki kişi erkek ise, eli oğluna geçer. Kadın ise kızına geçer; bazan da torunu eli alır.

Sıtma Bağlama

Ocaktaki ilgili kişi eline bir iplik alır, okur üfler ve sıtmanın bileğine bağlar ve birazını da yakar, koklatır, bir kaç hafta içinde sıtma geçer.

Dalak Kesme

Sıtma müzmin bir hal almış, dalak şişmiş ise, hastayı dalak kesmeye tabi tutarlar. Dalak kesmeyi gene "ocak" geleneği olan ailenin en yaşlı kadını yapar. Bu kadın bu işte ün yapmıştır. Onun kestiği dalak mutlakla iyi olacağına inanırlar. Dalakçı kadın, bu operasyon karşılığı olarak ya bir gümüş para alır (zamanın gümüş ufaklık parasından 1, 5, 10, 25 kuruş gibi), yahut da hasta tarafının tuzundan biraz yalar. Verilen gümüşü ağzına alır, ondan sonra cebine koyar. Dalak kesme işi kadımlardır. Kadın yaşlanınca, daha doğrusu bu işi yapamıyacak hale gelince elini kızına, yoksa gelinine veya torununa verir. Ona bu işteki hareketleri ve söylenecek sözleri öğretir ve elini öptürür, böylece eli ona geçmiş olur. Dalak kesme işlemi ekseriyetle hastanın evinde olur.

Dalak şöyle kesilir: Hasta sırt üstü

yüzü suyu hörmetine o meydana o gün için genişletirmiş.

Kırkpınar Ağası, Hıdırellezden bir hafta önce *Ağa Çadırını*, pehlivanların ve misafirlerin çadırlarını kurdurur, iki gün evvelinden de aşçılar kazan kaynatmağa ve misafirlere hazırlık yapmağa başlarlardı. Pehlivanlar güreş gününden en az bir hafta önceden gelmeğe başlarlardı. Bu pehlivanlar önce *Kırkpınar* civarındaki *Samo-na*, *Körümüt* (Körmut), *Seymen*, *Sarıhudar* ve *Delcarız* (Dulcarız) köylerindeki köy ağalarına misafir inerlerdi. Pehlivanların ekseriyeti, bilhassa başpehlivanlar *Körümüt* köyünde, beş cetlerinden biri pehlivan sü-lâlesinden gelen ve eski Kırkpınar Başpehlivanlarından olan *Ali* ve *Sait* isimli iki pehlivan kardeşin evlerinde kalırlardı.

(Gelecek yazda bitecek)

yatırılır. Bir hayvan dalağı beze sarılıp dalaklının dalağı üstüne konur. Dalakçı, elinde bir balta ile bir kaç adım geride durur, sonra çocuğa iyice yaklaşır, çocuğun yanında bulunan annesi veya başka bir kadın (bu kadın çocuğun yakını, akrabasıdır), dalakçıya sorar :

— Nerden geliyorsun?

— Dalak dağından!

— Ne keseceksin?

— Dalak keseceğim.

— Kesebilir misin?

— Anasımı bile satarım.

Der ve baltasını dalağa dokundurur ve bunu üç defa tekrar eder. Yani geri çekilir gelir, konuşurlar, baltayı dalağa dokundurur. Beze sarılı dalağı alıp bir kenara bırakırlar; bu dalak orada kurudukça çocuğun dalağı küçülürmüş. Dalakçı gümüş veya tuz yalamamış ise hastalık ona geçermiş.

Sarılık Kesme

Sarılık olan kimse bu hastalığın ocağına götürülür; o da hastanın iki kaşı arasından ustura ile bir kaç damla kan alır. Bu gibi hastalıklarda ocaklının eli şifayı temin edeceğine inanıldığı için ocaklı erkek kesme ameliyesini yaparken, "Benim elim değil, babamın eli" diyerek şifanın ocak'tan geldiğini hatırlatır. Sarılık için ayrıca ilaç da kullanılır. Bu "Karaçalı" denilen dikenli bir çalının tohumlarıdır, bundan günde 3 dane yutarlar.

Diğer Hastalıklar

Ocaklı ve tecrübeli erkek veya kadınlardan çıkıkcı, kırıkçı, kulunç kırıcı, karın ağrılarına bakıcı, ebelik edici, diş çekici gibi kimseler vardır. Bir çok ilaçları ot, yaprak, meyve, sebze, yağ gibi şeylerle kendileri yaparlar. Meselâ, kan çıbanı çıkan bir kimsenin çıbanını *Erdirmek* için bir baş soğanı sıcak küle gömüp hafifçe pişirirler, sıcak sıcak yaranın üzerine koyar ve beze bağlarlar. Bir kaç defa değişince yara ermiş olur. Sonra üzerine lokum bağlanır, bazan da lokum üzerine, dövülüp tülbentten geçirilmiş cam tozu ekilir, böylece yara üstüne kapatılır. Yara delindikten sonra da işletmek için bağ, dut ve lahanaya yaprağı gibi büyük yapraklarla üstünü sarar ve sık sık değiştirirler.

Bu tedavi şeklinin tesiri görüldüğü için oldukça rağbettedir. Ara sıra da *dülmü sık* (1) su ile yıkamayı ihmal etmezler.

Karın Ağrısı İlaç

Ada çayı (buna, ana-baba kokusu derler) ve nane kaynatılıp içilir. Çam ve daha çok selvi kozalağı kaynatılıp içerler. Çam pürü ve çam sakızı da iyi gelmektedir. Bunu sabahları içmelidir (Merban Bibi 69 yaşında).

İşeyen Çocuğa İlaç

1 — Yedi tane horoz başı yedirmeli, kesilir,
2 — 8 ayaklı merdiveni baş aşağı inmelidir,
3 — Fareyi pişirip, kuş eti diye yedirmeli.

Bıçırğan İyileştirme

Bıçırğan, ayak parmakları altında meydana gelen yarılmaya denir. Bu yarıkyere bir tane bit konursa yarılmış yer iyi olur.

Menenjit için İlaç

Su kurbagasının karnını yarıp taze taze hastanın başına vurmali (sarmali). Hastalığı geçirir. (Kır Ali 72 yaşında).

Dumağı (grip, nezle)

En tesirli ilaç, Kaynarca'dır. Diğer bir adı da Papara'dır. Bu şöyle yapılır: Acı biber suda güzelce haşlanır, yağ ve tuz konulur, çorba gibi içine ekmekek doğranarak, sıcak sıcak kaşıkla yenir. Zehir gibi acı ve ağız yakacak kadar sıcak olan bu paparayı ne kadar çok yiyebilersen o kadar tesirli olur. Sonra yatağa girilir. Bir kaç yorğan altında güzel bir terlenirse bir şey kalmaz.

Ayrıca bir pamuğa rakı dökülür, üzerine karabiber serpilir ve boğaza bağlanır. Bazen sıcak kül sarmak ta iyi gelir.

Kulak Ağrısı için

Yeni doğmuş fare yavrularını zeytin yağı içinde uzun zaman (20-30 gün) bırakarak bu yağıdan ağrıyan kulağa damlatmalı, iyi gelir. (Hızır Emmi, 65 yaşında).

Yara Merhemi

1 — Börülceyi yakıp döğmeli, zeytin yağı ile karıştırmalı, yaraya sürülürse iyi gelir.

2 — Bezi yakıp külünü, zeytin yağı ile karıştırmalı, yaraya iyi gelir. Fakat birinci merhem daha tesirlidir. (Kır Ali 68 yaşında). (Devamı var)

(1) Suyu dılmıştırmak, banyoya elverişli hararet derecesinde ısıtmak veya o dereceye getirmek demektir.

Osmanlı Ülkesinde Çalgılar

— II —

Yazan : Doç. Dr. Kemal ÖZERGİN

Bu bâlâda zikr olunan on üç yerde, her vakt-i işâ ve her vakt-i seher mehter - hâneler çalınup, su-başılar (29) ve kadılar ve dizdârlar (30) divân durmaları Ka-anûn-i Ebû'l-feth'dür. Zirâ ol asırda ol taraflar serhad idi. Hakikatine nazar olunsa, henüz da serhad dır.

[4.] *Ve dört mevleviyet yerde Meh-terân-ı birün*

Cümle neferât 1000. Bunlar, Pâdişâh kâr-hânelerinde, ulûfeleri yokdur. Ancak sûrlarda fasıl edüp, kâr ederler. Çoğu Lid-ros köyi'nde (31) ve Terkoz'da (32) ve Balât'da (33) sâkinlerdür. Cümlesi Meh-ter-başî'ya mensûbdur. Bir sûra gitseler, Mehter-başî'ya bir hedâyâ verüp, me'zûn olurlar.

[5.] *Esnâf-ı Mehterân-ı Kûsciyân*

[1.] Kâr-hâne birdür. Odun kapısı'nun (34) iç yüzünde Bıkcıclar (35) içinde bir azım kâr-hânedür kim, yüz elli çift de-ve küsleri ve Osmân Han'un (36) Hotin seferi'ne (37) götürdüğü fil küsleri vardur kim, her biri hammâm kubbesi kadardur. Leyle-i ideynde (38) ve rûz-i ideynde ve sûr-i hümâyûnlarda ve on sekiz pâdişâh ve kiralun elçileri cem' olanda bu küsleri çalup, ra'd-vâr sadâları evce peyveste olur.

[2.] Ve bu kâr-hânedede cümle - - - neferât dır. Pîrleri Hakan-ı Çin'dür. Anuniçün "kûs-i Hakaniyân" derler. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh'un gazâlarında kûs ve nak-kare çalup, pîr olan Baba Sevindik-i Hindi'dür (39). Hamza-i (40) bâ-safâ'nun kemer - bestesidür. Kabri Musul'da Çerçis Nebi kabri cenbinde olur, ve's-selâm.

[6.] *Esnâf-ı kâr-ı Zurnacıyân*

Dükkân 7 ve neferât 40. İbtidâ müel-lifi Cemşid'dür. Maşâdı Ayasuluk'dadur (41). İslâm ile gıtdiginde ittilâf vardur. Ammâ gün başına birer şey' te'lif etdükdde tabl çalar idi.

[7.] *Esnâf-ı Davulcıyân*

Dükkân beşdür ve neferât on beşdür (42). Al-i Osmân'da ibtidâ davul çalan Or-han Gâzi'dür (43) kim, hâlen Bursa'da

kabri üzre maslûb, kırmızı örtülü bir tabl-kebirdür. Sene - - - târihinde (44) Egre Fâtihi (45) asrında kudretten çalındığı müsbeğ ve zâhirdür.

[8.] *Esnâf-ı Dâyireciyân*

[1.] Dükkân 10 ve neferât 50 (46). İbtidâ, dâyire Hazret-i Süleymân (47) ile Belkis'ün (48) zifâfi gecesi çalınmışdur. Ba'de-hu hicretün - - - senesinde (49) Fâ-tıma'tü'z-Zehrâ (50) on sekizine bâliga iken Hazret-i Ali (51) menkûhası olup, leyle-i zifâfda Baba Amr (52) ve Hazret-i Risâlet'ün hoş-hamı Hamza ibni Yetim (53) dâyire çalup, sür etdiler. Anuniçün dâyire-zenlerün pîri Amr-i Ayyâr'dur. Zirâ Haz-ret-i Resûl buyurmuşdur: "A'linû'z-zifâfe ve-lelv bi'd-difâfe (54)" demişlerdür.

[2.] Anuniçün dâyire-i Arabistân halâldur. Hattâ tevhidlerde bile çalarlar. Ammâ celâcilsiz olup, içinde halkaları ola, gerekse sadeşkârı olsun. Sûrlarda ve hitân-larda ve zekât verecek mahallerde çala. Arabistan'da def ve kudüm çalınmak şer'i-dür.

[9.] *Kâr-ı Rebâbcıyân*

Dükkân 3 ve neferât 9. İbtidâ rebâb, Abdullah Fâriyâbi'den (55) kalup, Süley-mân Nebi huzûrunda çalınmışdur. Sâz-ı kadimdür kim, üç târ ile cem'i ilm-i mü-ski icrâ olunur. Hazret-i Risâlet'den ev-vel, sâz harâm degül idi.

[10.] *Sâz-ı kadim Erganûn-i ibret-nü-mâ*

[1.] Dâvud Nebi (56), Zebûr (57) âyetlerin okur iken çalar idi, derler. Fi-rengistân'a mahsûs bir sâzdur.

[2.] Der ta'rif-i sâz-ı Erganûn: Bu erganûn nâm sâzun üç yüz aded rûzgâr dü-dükleri vardur. Ve her deyirde birer mü-eyzin mehâfilleri üzre mezkûr sâzları zeyn (vaz') etmişlerdür. - - - iki aded körükleri camus derilerindendür. Her bir körüğü o-nar ruhbân çeküp, bir körük inüp, bir kö-rük kalkup rûzgârları birer san'at ile bu zeyn olan sâzların çarhlarına dokunup çalar. Ve agızla çalınacak sâzlara yine kö-rüklerin rihleri isâbet edüp çaldukda, her

bir sâzun yine deliklerine güderiden par-mak gibi şey'ler, deliklere basup usûl ile sadâ verür. Ammâ bu cümle üç yüz sâz-larun muharriki körüklerin rûzgârları, zemberek ve çarhlarıdır.

[3.] Bu sâzlar, savt-ı hazin ile rehâ-vi mekaamında sadâ verdikce, ruhbânlar peyrev olup, Zebûr âyetlerin okurlar. Ve müğ-begçecüklerin niçesin tavâşi ederler kim, bülûguna erdikde nefesi bozulmaya. Anlar dahı beşer-beşer körüklerin üzer-lerine çıkup, körüklerin üst kapaklarıyla çıkup, iner iken mü'essir, hoş âvâz ile er-ganûn'a muvâfik müselsel Zebûr âyetlerin rehâvi mekaamında okuduklarında âdem mebhût olur ve gaşy ü mest ve hayrân ka-lur.

[4.] Alaman diyârında okunan Zebûr âyetlerin terceme etmişlerdür. Zirâ Zebûr, lisân-ı isrâ'îli üzedür. Âyet: "Ve âteynâ Dâvude Zebûren" (58) âyetidür kim, Ze-bûr Hazret-i Dâvud'a nâzil olmuşdur. Am-mâ Nemse (59) kavmi, diyâr-ı Alaman'da millet-i Mesihyyedendürler. Zebûr'ı, er-ganûn çalmalarıyçün terceme edüp, erga-nûn ile okurlar. Âyet-i Zebûr, alâ lisân-ı Nemse. "Fayn (ayn?) sonderbâres andâş çu der gebet aller.hayligisten unt seligisten yügünt (yugent?) Fırâv Mârya hilf avf den Kapuçiner berkopasu?" (60). Ammâ hikmet bu kim, çok lâfızları fârsidür. Bu âyeti, rehâvi mekaamında okuduklarında âdem hayrân olur.

[5.] Bu erganûn'ı Hazret-i Dâvud, Ruhâ'da, ya'ni Urfâ'da peydâ etdügiyçün Ruhâ şehri ve rehâvi mekaamı derler. Gör-mege muhtâc bir sâzdur kim, mısra': "Şe-niden key buved, mânend-i dide" (61) de-mişler, hakkaa ki şekker yemişler.

[11.] *Esnâf-ı kâr-ı neyzen-i kadim*

[1.] Dükkân dört ve neferât on üç. Hazret-i Mûsâ (62), çoban iken ibtidâ kaval çaldı, derler. Bunlar kamışdan, Battâl Dü-heng ve Nây ve Girift ve Mansûr-şâh ve Bol.âheng ve dahı Battâl ve Dâvud ve Ser heng ve Sûpûrga ve Hâsul-ı kelâm on iki güne ney vardur.

[2.] Bu sâza ulemây-ı Rûm (63) se-hil rızâ vermişlerdür. Zirâ meclis-i Sul-tânü'l-ulemâ'da (64) ve huzûr-i Hazret-i Mevlânâ'da (65) çalınup, ilâ'l.ân mevlevî hânelerde çalınur.

[3.] Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh,

yigirmi beşe bâlig iken, Hadice-i Kübrâ (66) mâliyle Hazret-i Hadice'nün Müyes-ser (67) nâmında bir gulâmıyla Bosrâ (68) şehrine, andan Şâm şehrine ticârete gi-düp, azım hayr (fâ'ide) etdiler. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh, Şâm'a girmeyüp, Cebel-i Kaysûn'da (69) humariyle hâlen "Kademü'n-Nebi" olan kubbe yerinde ka-a'im olup, andan Mekke'ye rücû' edüp, Hadice-i Kübrâ'ya istikaametile muhâsebe verüp, ol sene (70) Hadice Ana kırk ya-şında mahlûle iken, Hazret'e muhabbet e-düp, Hazret-i Risâlet'ün menkûhası olup, leyle-i zifâfda def ve kudüm ve rebâb ve nây sâzları çalındığı "Siğir-i Cerir" de (71) mestürdür.

[4.] Anuniçün semâhânelerde ney çalınur. Başka bir mü'essir sadâsı vardur. Ademün cânına safâ verür.

[12.] *Esnâf-ı kâr-ı Mûsikaar*

Dükkân 6 ve neferât 15. Hazret-i Sü-leymân asrında, Fisâgoris-i Tevhidi (72) halifesi Mûsâ, mûsikaar, ya'ni muskaal'i te'lif edüp, sâz-ı kadimdür. Bunun dahı envâ'ndan Battâl ve Girift mıskaallar olur.

[13.] *Hüner-kâr-ı Çengciyân*

Dükkân iki ve neferât 10 (73). Süley-mân Nebi zemânında, def-i sevdâ için Fi-sâgoris Hakim te'lif etmişdür. Ammâ tur-fa-hey'et sâzdur. Güyâ fil hortumu gibi kırk târlı sâzdur. Sadâsı âdeme hayât ve-rür, zevkler bağışlar. Hemân baylurum, zirâ cânlar bağışlar.

[14.] *Ehl-i hevây-ı kudüm ve kûs ve tabl-ı bâz ve dümbelekciyân / deblek / dü-belek*

Dükkân birdür ve nefer bir âdemdür. Müşkil ma'rifetdür kim, nakkarenün yüz-lerine deve hâmi çeküp, zil ü benim bul-makdur. Zirâ ziyâde ehl-i hevâ âdem kârı-dur. Ancak bir âdeme mahsûsdur.

[15.] *Kâr-ı Tanbürciyân*

[16.] *Kâr-ı Santürciyân*

[17.] *Kâr-ı Kaanünciyân*

[18.] *Kâr-ı Avvâdân*

[19.] *Kâr-ı Çartâyiyân*

[20.] *Kâr-ı Ravzacıyân*

[21.] *Kâr-ı Şeştâriyân*

[22.] *Kâr-ı Şeş-hâneciyân*

[23.] *Kâr-ı Kopuzcıyân*

[24.] *Kâr-ı Çögürciyân*

[25.] *Kâr-ı Çeşdeciyân*

- [26.] Kâr-1 Kara-düzenciyan
 [27.] Kâr-1 Yonkarcıyan
 [28.] Kâr-1 Yeltmecıyan
 [29.] Kâr-1 Mugniciyan
 [30.] Kâr-1 Tel.tanbûracıyan
 [31.] Kâr-1 Bârbürcıyan
 [32.] Kâr-1 İklığıyan
 [33.] Kâr-1 Kemânçeciyan
 [34.] Kâr-1 Sundârcıyan
 [35.] Kâr-1 Şarkıcıyan
 [36.] - - -
 [37.] Kâr-1 Kaba Zurnacıyan
 [38.] Kâr-1 Cura Zurnacıyan
 [39.] Kâr-1 Âsafî Zurna
 [40.] Kâr-1 Arabî Zurna
 [41.] Kâr-1 Acemî Surna
 [42.] Kâr-1 Şihâbî Surna
 [43.] Kâr-1 Balaban
 [44.] Kâr-1 Nefir
 [45.] Kâr-1 Nagrakî
 [36.] Kâr-1 - - -
 [47.] Kâr-1 Kaval/Kavvâl-ı çobân
 [48.] Kâr-1 Kaba Dûdük
 [49.] Kâr-1 Dilli Dûdük
 [50.] Kâr-1 Arabî Dûdük
 [51.] Kâr-1 Çağirtma Dûdük
 [52.] Kâr-1 Macar Dûdûğü
 [53.] Kâr-1 Mehter Dûdûğü
 [54.] Kâr-1 Mızmar Dûdûğü
 [55.] Kâr-1 Dangıyu Dûdûğü
 [56.] Kâr-1 Tulum Dûdûğü
 [57.] Kâr-1 Eyyûb Borusu
 [58.] Kâr-1 Dervişân Borusu
 [59.] Kâr-1 Şişe Boru
 [60.] Kâr-1 Turumpata Boru
 [61.] Kâr-1 Afrasiyâb Borusu
 [62.] Kâr-1 Pirincden Mehter Borusu
 [63.] Kâr-1 Loturyân Borusu
 [64.] Kâr-1 İngiliz Borusu
 [65.] Kâr-1 Ergânün Borusu
 [66.] Kâr-1 Demürden-Ağız-Tanbûrası
 [67.] Kâr-1 Câm Dünbeleği
 [68.] Kâr-1 Eyyûb Debleği
 [69.] Kâr-1 Yemen Debleği
 [70.] Kâr-1 Makrâfa Debleği
 [71.] Kâr-1 Tabl-ı Bâzıcıyan
 [72.] Kâr-1 Çaganacıyan
 [73.] Kâr-1 Filcan-sâzıcıyan

(Devam edecek)

(29) Su-başı: Osmanlı mülki teşkilâtında, şehir ve kasaba inzibat işlerine bakan dairenin Amiri idi.

(30) Dizdâr: Osmanlı askerî teşkilâtında, kale ve hisarların müdafaaası ile vazifeli birliğ

kumandanı idi.

(31) Lidros köyü: İstanbul'un dışında ve Topçular'ın 2-3 km batısında bir köydür.

(32) Terkoz: İstanbul'un kuzeybatısında ve aynı adı taşıyan gölün doğusunda bulunan bir köydür.

(33) Balat: İstanbul'da Haliç'in batı yakasında, Fener ile Ayvansaray arasında bulunan bir semttir.

(34) Odun kapısı: İstanbul'un Haliç yanı sıra, Zindan kapu ile Ayazma kapısı arasında bulunan eski bir kapısı ve çevresindeki semttir.

(35) Bıçkıcılar: "Bıçkı" denilen büyük testere ile ağaç ve kalas doğrayan esnaf.

(36) Osmân Han: Osmanlı devleti'nin 16. hükümdarı Sultan Genç Osmân Han (1618 - 1622).

(37) Hotin seferi: Sultan Genç Osman Han'ın, 21 Mayıs 1621 - 25 Ocak 1622 arasında, Lehistan üzerine yaptığı seferdir.

(38) İdeyn: "İki bayram", yani Ramazan bayramı (id-i fitr) ve Kurbân bayramı (id-i adhâ).

(39) Baba Sevindik-i Hindî: Kimliği bulunamadı.

(40) Hamza: Hz.-i Muhammed'in amcası ve süt kardeşidir (Ölm. 625). "Yiğit, dünya arslanı" diye anılır. Halk hikâyesi olan "Hamza - nâme", onun kahramanlıklarını anlatır.

(41) Ayasuluk: İzmir'in güneyinde ve Kuşadası yakınında eski bir kasaba olup, bugünkü adı "Selçuk" tur.

(42) On beş: Üniv.-B ve Beşir'de "150".

(43) Orhan Gâzi: Osmanlı devleti'nin 2. hükümdarı Orhan Gâzi Beg'dir (1326 - 1360).

(44) Sene . . . tarihinde: Seyâhat-nâme'nin basmasında burası, "Bu tablun 1000 senesi hüdüdünda Eğri Fâtihî asrında..." şeklindedir. Halbuki bu tarih (1591 - 92), belirtilen hükümdardan üç yıl öncedir.

(45) Eğri Fâtihî: Osmanlı devleti'nin 13. hükümdarı Sultan III. Mehmed Han (1595 - 1603)'ün lakabıdır. 20 Haziran-22 Aralık 1596 sırasında yaptığı ve Hatvan, Eğri (Egri, Eger, Erlau) şehirlerinin zaptı ile Haçova meydan savaşı (25-26 Ekim 1596)'nda Avusturya ordusu'nu bozguna uğrattığı sefer sonunda almıştır.

(46) 50: Üniv.-B'de "150" ve Pertev'de "55". Beşir'de "İbtidâ" kelimesinin ilk harfi elif, kırmızı yazılarak yine "150" gibi.

(47) Süleyman: Tevrât'a göre, babası Dâvud'dan sonra gelen İsrâil hükümdarı ve peygamberidir.

(48) Belkis: "Sabâ Melikesi Belkis" da denir. Yemen'de Sabâ bölgesindeki bir kabilenin kadın hükümdarı idi.

(49) senesinde: Bu tarih, Ağustos 623 içinde olacaktır.

(50) Fâtımâtü'z-Zehrâ: Hz.-i Muhammed'in, Hz.-i Hadice'den olan dört kızından en küçüğü (604 ?-632) ve Hz.-i Ali'nin ilk karısıdır.

(51) Hazret-i Ali: Hz.-i Muhammed'in amcası Ebû Tâlib'in oğludur (598 ?- 661). "On mustulular" dan idi. İslâm devleti'nin dördüncü halifesidir (656 - 661).

(52) Baba Amr: İslâm'ın ilk yıllarında tanınmış ve yiğit bir kişi olan Amr b. Ümeyye el-Damrî'dir. 660-680 içinde öldü.

(53) Hamza ibni Yetim: Kimliği bulunamadı.

(54) "A'linü...": "Nikâhı, defler ile de olsa duyurunuz" anlamına gelen bu hadis, ilgili eserlerde bu şekli ile bulunamadı. Ancak aynı anlamı veren diğer hadisler için bk. Abdurraûf el-Menâvî: Feyzü'l-Kadir. II. Mısır 1938. u. s. (nr. 1198); İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî: Keşfü'l-Khafâ ve Müzyilü'l-Libâs... I. Kahire 1351. 145. s. (nr. 422); Muhibbeddin el-Murtezâ ez-Zubeydi: Tâcü'l-'Arûs. VI. 108 ("Daff" madd.).

(55) Abdullah Fâriyâbi: (Üniv.-B'de "Fârâbi"). Kimliği bulunamadı.

(56) Dâvud Nebî: İsrâil-oğulları peygamberlerinden ve hükümdarlarından biridir (m. ö. 1010 - 970). Kudüs'ü o kurmuştu. Şâir ve musikiçi idi.

(57) Zebûr: Peygamber Dâvud'a indirilmiş olan mukaddes kitap, ilâhî mecmuasının adıdır. O, bu ilâhîleri "Mizmâr" denilen bir çalgı eşliğinde söylemiş (Mezâmîr-i Dâvud).

(58) "Ve âteynâ...": "Ve Dâvud'a Zebûr'u verdik" anlamına gelen bu cümle, Hz.-i Kur'ân'da iki âyetin sonunda bulunur: IV. en-Nisâ, 163; XVII. el-İsrâ, 55.

(59) Nemse: "Nemçe" de denirdi. Osmanlılar'ın, Avusturyalılar'a verdiği addır.

(60) "Fayn son derbâres": Ayrıca krş. Seyâhat-nâme. VII. 89. Bu Almanca kelimelelerin okunuşu için bk. Richard F. Kreutel: Im Relche des Goldenen Apfels. Wien 1963. 199, 263 (not 3).

(61) "Şeniden...": Son kelime "âden" olacaktır. Farsça bir atasözüdür. "İşitmek, nasıl görmek gibi olur?" anlamına geliyor. Bk. Ali Ekber Dih-Khuda: Kitâb-ı emsâl ü hikem. II. Tahran 1310 Ş. 1033. s.

(62) Hazret-i Mûsâ: İsrâil-oğulları peygamberidir.

berlerinin en büyüğüdür (m. ö. 1705 - 1575?). Aynı zamanda devlet adamı, savaşçı, hukukçu ve sanatçı idi.

(63) Rûm: Eski İslâm coğrafyacılarında "Roma veya Bizans ülkesi" anlamına gelen bu coğrafya deyimli, bölgenin XI. yüzyılda Türkler eline geçmesinden sonra, Anadolu yarımadasını ve dolayısı ile buradaki Türkleri işaret etmede de kullanılmıştır. Böylece, XII. yüzyıldan itibaren "Rûm Selçukluları" (Türkiye Selçukluları) ve "Rûm eyaleti" (bugünkü Sivas, Amasya ve Çorum'u içine alan mülki bölge) deyimleri yanında, bütün Anadolu'yu ifade etmiştir.

(64) Sultânü'l-ulemâ: Mevlânâ'nın babası Bahâeddîn Veled (ölm. 1231)'in "Bilginler sultânı" anlamına gelen lakabıdır.

(65) Mevlânâ: Konya'da yaşamış büyük düşünür, mutasavvif ve şâir Mevlânâ Celâleddin Muhammed (1203 ?- 1273)'in ünvanıdır. Mevlevîlik'in kurucusu idi.

(66) Hadice-i Kübrâ: Kureyşliler'den Huveylid'in kızı ve Hz.-i Muhammed'in ilk karısı olan Hadice'tü'l-Kübrâ'dır (566 ?- 629).

(67) Müyesser: Elyazmalarında böyledir. Doğrusu "Meyser" dir. Hz.-i Hadice'nin kızı idi.

(68) Bosrâ: "Eski Şâm" da denir. Suriye'de, Şâm'ın 130 km güneyinde bir kasabadır.

(69) Cebel-i Kaysun: Doğrusu, "Cebel-i Kasyân" dur. Suriye'de Şâm'ın bir kaç km kuzeybatısında yüksek bir tepedir.

(70) Ol sene: Hz.-i Muhammed'in Hz.-i Hadice ile evlenmesi 596 yılıdır.

(71) Siğir-i Cerir: Elyazmalarında böyledir. Bu iki kelmeden, ilkinin doğrusu "Siyer" yani insanın tuttuğu gidişler, yollar'dır. İkinci kelime ise, "Târihü'l-Ümem ve'l-Mülûk" adlı pek tanınmış bir İslâm tarihi yazmış olan Ebû Ca'fer Muhammed et-Taberî (839-923)'nin baba adı "Cerir" den alınmış gibi görünüyor. Böylece, doğrusunun "Siyer-i İbn-i Cerir" olabileceği düşünülebilir. Halbuki, onun eseri bu ad ile anılmaz. Bu bakımdan ikinci kelimenin "Darir" den bozulmuş olması daha mümkündür. Nitekim, XIV. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış Erzurumlu Kadî Mustafâ Darir'in "Siyer-i Darir" adlı (telifi: 1388) Türkçe bir eseri vardır. Evliyâ Çelebi'nin onu kasdetmiş olması daha mümkündür.

(72) Flisâgoris: Eski Grek filozofu ve matematik bilgini Pithagoras (m. ö. 580 ?- 500?) dir.

(73) 10: Üniv.-B'de "100".

Bayburt Mânileri

Yazan : Dr. Saim SAKAOĞLU

(Arkadaşımız Sakaoğlu'nun aşağıdaki yazısı ve derlemesi yerine, 260. sayımızda yanlışlıkla daha evvel dergimizde yayınlanan yine Bayburt'a ait derleme mâniler yayınlanmıştır. Gerek kendisinden, gerekse okuyucularımızdan özür dileriz T. F. A.)

Aşağıda Gümüşhane'nin Bayburt ilçesinden derlenmiş bir mani demedi sunulmuştur. Bu maniler 1969 yaz aylarında ilçenin çeşitli köylerinden derlenmiştir. Bize mani verenlerin sayı bakımından çok olmaları ve bazılarının sadece bir mani vermeleri hepsinin adlarını saymamıza mani olmaktadır. Bu arada mani bilmeyen bazı kimseler de bilenlerden öğrenip bize mani söylemek arzusuyla kapıldılar. Dolayısıyla bu kabil kişilerin adlarını sıralamak gereğini duymadık.

Maniler umumiyetle kendisine has özellikler taşımaktadır. Dikkati çeken bazı hususlar vardır. Bunları kısaca şöyle sıralayabiliriz:

26 numaralı manide kafiye düzeni beyit esasına dayanmaktadır. Y a n i mısralar ikişer ikişer kafiyelidir.

32 numaralı maninin ikinci ve dördüncü mısraları kafiyeli, diğer mısraları ise serbesttir. Yani x a x a düzenindedir.

Bazı mısralarda hece

sayısı eksiktir. Bunların bir söyleyiş hatası olduğu muhakkaktır. 10 numaralı manide üçüncü mısra 6 hecelidir. Fakat buna yapılacak bir hecelik ilâve mânâyı daha da kuvvetlendirecektir. Bu ilâve metinde parantez içinde gösterilmiştir. 7 numaralı manide de tavşan kelimesi, tav(u)şan diye okunmalıdır.

Bazı manilerde de hece sayısının fazla olduğu göze çarpmaktadır. 1 numaralı manide bir hece fazlalığı vardır. Burada ilk kelime olan 'ben' çıkarılırsa mânâda her hangi bir zayıflama olmamaktadır. Biz bir hecelik bu kelimeyi parantez içinde gösterdik.

(Ben) nar ağacı değilim
Yel estikçe eğilim
Kaçma güzelim kaçma
Ben düşmanın değilim

Bu mani hurda mani
Çukurda koydun beni
İğitliğin bu muydu
Kurda yedirdin beni

Bu mani hurda mani
Çukurda koymam seni
İğitliğin bu ise
Kurda yedirmem seni

Camilerden 'hu' gelir
Lülelerden su gelir
Sen orada ben burda
Elimizden ne gelir

Caminin havlusuyam
İçin selvisiyem

Eller ne derse desin
Ben yârin delisiyem

Caminin içi mermer
İçinde dudukamber
Yâri yâre kavuştur
Yüzü nurlu Peygamber

Dağlar dolu tav(u)şan
Yol vermez ki savuşam
Acep bir gün olur mu
Ben yârime kavuşam

Dama girdim dam oynar
Penceresi cam oynar
El oğlu benim neyim
Gördükçe kanım kaynar

Elma attım geline
Gelin almaz eline
Yazık oldu şu kıza
Düştü sarhoş eline

Elmaya bak elmaya
Âhım yerde kalmaya
Kıhçı-(nı) kuşanmış
Gitti düşman kırmaya

Elmayı ata ata
Şeftali sata sata
Kemiklerim çürüdü
Hapiste yata yata

Entarisi bademler
Beni koyup giden yâr
Bir selâmın gelmiyor
Selâmı kıymetli yâr

Gül yanaklı Emine
Gel bahçenin dibine
Aldım ona bir kuşak
Sarılırsın beline

Kadife yastık yüzü
Biz tanımadık sizi
Tanımadık, bilmezdik
Sevdaya saldın bizi

ARAŞTIRMALARI

Kahve piştiği yerde
Pişip taşıdığı yerde
Güzelsin, kin aranmaz
Meyil düştüğü yerde

Karşıda kuş oturur
Kuş kuşa yem götürür
Bildirki şen gönlümde
Bu yıl baykuş oturur

Karşıdan atlı geçti
Nalı parlattı geçti
Ellere selâm verdi
Beni ağlattı geçti

Kırık tepsi daldadır
Yârim uzak yoldadır
Ses verdim ses olmadı
Zalim dallar daldadır

Mani demeye geldim
Kaymak yemeye geldim
Meramım kaymak değil
Yâri görmeye geldim

Maniden mestim oğlan
Küçükten dostum oğlan
İşittim evlenmişsin
Ben senden küstüm oğlan

Mektup yazdım kışidi
Kalemim gümüşüdü
Daha çok yazacaktım
Parmaklarım üşüdü

Narınca yastığım yok
Odana bastığım yok
Misaf getir el basım
Senden başka dostum yok

Narınca yastık yüzü
Ağam terketti bizi
Ecel ağrısı vursun
Ağam sevdiği kıızı

Sarı çitim sararım
Ütürmüşüm ararım
Cennetten huri çıksa
Her gelene sorarım

Sarı çitim sendedir
Bir ucu da bendedir
Cennetten huri çıksa
Yine gönlüm sendedir

Sepet sepet yumurta
Sakın beni unutma
Unutursan küserim
Mektubumu keserim

Terliği kirli yârim
Kirli fikirli yârim
Dün gece nerde idin
Ağası kirli yârim

Terliğini diktığım
Arkasına düştüğüm
Yüz bin igit içinde
Eliminen seçtiğim

Ufak iğne poladı
Dölbendim kim doladı
Yarı geceden sonra
Gönlüm yâri aradı

Üzüm koydum sepete
Yâr oturur tepede
Alak birbirimizi
Şan versin memlekete

Üzümün irisine
Göz koydum birisine
Annem beni verecek
İğidin iyisine

Yaylanın çimeninde
Koyunum kuzuladı
Şu domuzun kızına
Yüreğim sızladı

Kelimeler :

alak: Alakım (30), basım: Basayım (22), bildir: Geçen yıl (16), çit: Başörtüsü (24, 25), dölbend: Tülbent (29), hurda: Eski (2, 3), igit: Yiğit (2, 3, 28, 31), misaf: Mushaf (22), narınca: Sarı ile kırmızı arası bir renk, turuncu 'narenciye'den bulunmuş' (22, 23), polad: Pulat, çelik (29), ütürmek: Yiltirmek, kaybetmek (11).

İkramiye Dağıtmakta Rekor

SPOR TOTO'dadır

Zengin Olmak İstiyorsanız

Spor Toto oynayınız

(Basın : 20883 - 60470 - 65)

Hatay'da Hıdır - İlyas Efsaneleri

Yazan : Dr. Edip KIZILDAĞLI

Hatay'a "Hayat veren" anlamına gelen ASİ nehri Antakya'dan Samandağı'na kadar yeşil bahçeler arasında süzülerek akar. Kızıldağ'dan, Musadağı'ndan ve Harbiye'den dökülen dokuz kardeş çayının kolları arasında beyaz kubbeli dört köşeli, tek kapılı sayısız HİDİR ziyaretlerine rastlırsınız.

Bunların her birinin bir kerameti, bir özelliği bir güzelliği vardır. İnsanı ta uzaktan kendine çeker. Bunlar ölmeyen bir sevgili için yapılan anıt kabirlerdir. Bunlar Hatay'ın iç turizmini tanzim ve temsil eden motellerdir.

En mükâmil "Hıdır" ziyareti, Antakya'nın Elvan bahçesinde, Samandağ'ın deniz kenarında ve İskenderun - Arsuz yolu üzerinde olmaktadır.

Ziyaret günleri cumadan başlar, cumartesi ve pazar akşamına kadar devam eder. Böylece üç dinin tatili bir arada olur. Çünkü her üç dinde de Hıdır mukaddesdir. Ve iyilik yapmak için her zaman ve her yerde hazırdır. Yeter ki onu çağırmasın bilin.

— Yetiş ya Hıdır!

O, bazan yeşil kübbeli bir dilenci, bazan atlı bir yolcu, bazan bir çocuk şeklinde karşınıza çıkar. En darıda olduğunuz bir zamanda imdadınıza yetişir, size akıl öğretir ve kaybolur.

Bunları binlerce yıl önce Samandağ'ın Hıdırbey köyünde bir "Hayat Suyu" varmış. Bu suyu da

bir ejderha bekler her yıl ona bir güzel kız hediye edilirse O da bir yudumu su verirmiş.

Bir yıl, sıra, kıralın kızına gelmiş. Kızın ellerini bağhyarak kurbanlık yere bırakmışlar. O anda dağdan bir çoban mızrağını çekmiş ve kıza saldırmak üzere olan canavarın kalbine saptırmış.

Canavar ağzından aveler saçarak :

— Yiğit bir daha vur!

diye yalvarmış. O da :

— Vurmam. Annem beni bir defa doğurdu. Demiş.

— Bunun üzerine canavar yerleri kazarak gözden nihan olmuş. Gide gide Lübnan'ın sert bir kayasına başını çarparak parçalanmış ve oradan ASİ nehri doğmuş, ejderhanın açtığı kanaldan yillardan beri ASİ nehri akar durmuş. Halk çobana "Hıdırbey" adını

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI

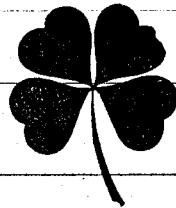
A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
30.000.000.— Lira

Yurt içinde 148 Şube

*

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 66)

ARASTIRMALARI

vermiş, kıralın kızı ile evlenmiş. Yere saplanan mızrağı bir koca çınar ağacı olmuş, bugün gövdesinin etrafını onbeş adam ancak kavuşturuyor. Hatay'ın en yaşlı ağacı durumundadır. Köye de hâlâ "Hıdırbey Köyü" derler. Bir zamanlar Türk Ermeniler oturmuş. Şim di göçmenler yerleşmiş.

Bu Hıdırbey, zamanın en akıllı adamı imiş, herkes ona akıl danışmağa gelir, dertlilerin derdine deva olurmuş.

Bir gün Musa Peygamber Tanrı'ya dünyanın en akıllı adamı kim diye sormuş. Hıdırbey olduğunu öğrenmiş. Onu nasıl bulurmuş demiş :

— Değneğini yere saplayınca ağaç olduğunu gördüğün, torbandaki ölü balıkların canlandığı, üzerine gökte hiç bulut yokken yağmur yağdığı, iki denizlin kavuştuğu bir yerde bulursun, diye nida gelmiş.

Musa torbasına tuzlu balıkları doldurup değneğini almış ve yola çıkmış. Birgün Samandağı açıklarında sahilde bir kayanın üzerinde uyuya kalmış. Uyanınca ne görsün: Yere saptığı değnek bir ağaç olup kendisine gölge

veriyor, torbasındaki balıklar bir bir denize fırlamakta ve gökte hiç bulut yokken kendisi sırsıklam ıslanmış.

— İşte demiş Hıdırbey'in memleketine geldim. Onu nasıl bulacağım diye düşünürken yanına bir balıkçı gelmiş :

— Hoş geldin ya Musa, demiş.

— Hoş bulduk. Ben Hıdırbeyi görmeğe geldim, nerededir?

— Hıdırın işine karışmazsan, seni, onun yanına götürüyüm.

— Karışmam, diye söz verir ve yola çıkarlar.

Balıkçı sahildeki kayıkları delmeğe başlar. Musa :

— Niçin bunları harap edersen, der.

— Hani sual sormuyacaktın, cevabını alır.

Yola devam ederler. Balıkçı bir ufak çocuğu öldürür.

— Niçin bu çocuğu öldürdün? diye, Musa, gene sorar. Cevap alamaz.

Yürürler, Asi nehrini takiben yeşil bahçeler arasında her konakladıklarında sahilde bir kayanın üzerinde uyuya kalmış. Uyanınca ne görsün: Yere saptığı değnek bir ağaç olup kendisine bir

duvarı tamir etmeğe başlar. Musa gene dayanamaz sorar :

— Yahu bu ev sahibi bize yiyecek bir lokma ekmecek vermediği halde, sen, gene onun duvarını tamir ediyorsun, neden?

— Artık benim de sabrım kalmadı, anlaşmayı sen bozdu. Kayıkları deldim, düşman gelip almasın diye, çocuğu öldürdüm, ilerde bir canı olacaktı. Bu duvarı tamir ederim, altında bir hazine var. Sahipleri yetim ve ufak. Büyüsünler de sahip olsunlar, diye. Artık Hıdırbeyi göremezsin, sana güle güle, diyerek ortadan kaybolur.

İşte Samandağı'ndaki Musa ile Hıdır'ın buluşma kayası bugün bir ziyarettir. Her yıl 14 Temmuz günü mahalli bir bayram havası içinde kutlanılır. Buna "Hasat Bayramı" da derler. Eski takvimde, "Evel Temmuz" diye de adlanır. Üç gün üç gece devam eder.

Bu efsane Kur'an'ın KEHF süresinde de zikredilir. Wolter de, Zadi adlı eserinde uzun uzun yazar. Halk "Herkül ile Hermes'i" bilmez ama, tathı masallar dilden dile devam eder gider.

Yıllık abonesi : 15,
altı aylık abonesi : 7.5
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 3, 1.5, DM 10

TÜRK
FOLKLOR
ARASTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
İçebilirsiniz.

(Radar Rek. — 68)

EVİNİZİN
BANKASI
HERKESİN
BANKASI

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın : A. 20406 — 60197 — 69)

Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

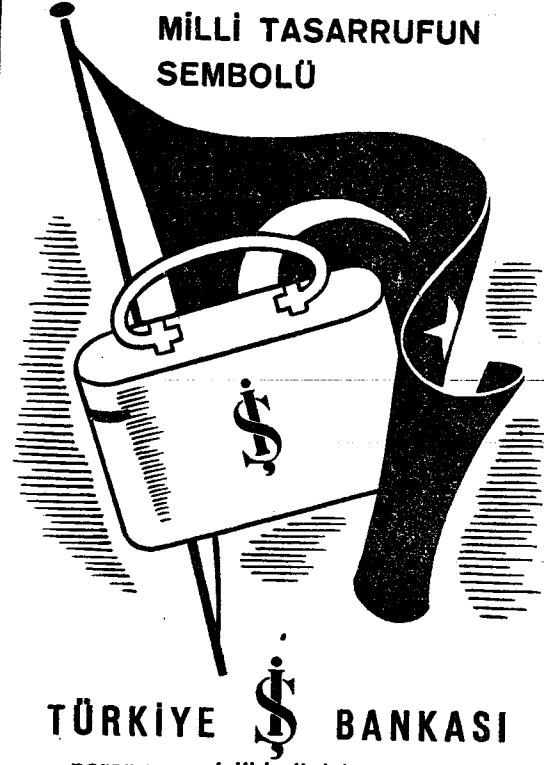

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarına teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 1793 - 71)

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor : 72)

GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
fena halleri önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

Yeni Ajans : 1794 - 70)

FILİZ ÇAYI

(Basın : 60519 - 73)

ANADOLU
BANKASI

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

milyon üstüne milyon

T.C.ZİRAAT BANKASI

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

TEMMUZ 1971

İÇİNDEKİLER :

- "Medet Ya Yunus" Vedat Nedim TÖR
Potlaç Töreninin Gaziantep'teki İzleri Cemil Cahit GÜZELBEY
Mâni Üzerine Bir Bibliyografya Derlemesi Ali Esat BOZYİĞİT
"Türk Bilmeceleri" Üzerine Muzaffer UYGUNER
Er Meydanı-Kırkpınar (2) Yahya BENEKAY - Şerif ERCAN
Bartok Kongresi'ne Saygun ve Tarcan Katıldı T. F. A.
Kozan'da Hayvanları Taklit Oyunları Prof. Dr. Şükrü ELÇİN
Deli Dumrul'un Bolvadin Varyantı Ali İhsan MURADOĞLU
Y. T. G. Türk Folklor Derneği'nin İngiltere ve Fransa Gösterileri . T.F.A.
Y. T. G. Türk Folklor Derneği'nin Yurd Dışı Gösteri Programı . . . T.F.A.
Kapaköy'de Düğün Âdetleri Ergün SARI
XVII. Yüzyılda Osmanlı Ülkesinde Çalgılar (3) Doç. Dr. M. K. ÖZERGİN
Kaşıklar Üzerine Türk Motifleriyle Dağlama Sergisi Erdem YÜCEL
Türk Folklor Kurumu'nun Tozlu Yollar Gösterisi - Türkiye Kafkas (Aphaz.
ya Kültür Derneği Gecesi - Bakırköy Halkevi Folk Dans Grubu Gezleri -
Türközü Folklor ve Kültür Derneği, Söleni - İstanbul İkokullarası
Folklor Şenliği Çera-HİNÇER

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 264

KURUŞ: 125